

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Sociální kapitál amatérského vesnického fotbalu a jeho proměny

Filip Jirásek

Bakalářská práce

2019

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Filip Jirásek**
Osobní číslo: **H16276**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Sociální kapitál amatérského vesnického fotbalu a jeho proměny**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování:

Ve své bakalářské práci se budu věnovat tématu sociologie sportu, respektive hledání sociálních dopadů sportovních aktivit na život obyvatel českého venkova. Konkrétně se zaměřím na fungování fotbalového klubu TJ Mezilesí Načešice, a to prostřednictvím teorie sociálního kapitálu. V souladu se zvoleným teoretickým zakotvením uchopím fotbalový klub jakožto sociální prostor, který tvoří základ pro tvorbu a údržbu sociálního kapitálu na vesnici. Budu zkoumat, jak fotbal přispívá k vytváření, udržování a rozvoji sociálního kapitálu v obci Načešice. V neposlední řadě se zaměřím na proměny významu sociálního kapitálu fotbalu na vesnici v čase v souvislosti s transformací české společnosti a poklesem fotbalové participace zejména mezi mládeží. Práce bude podložena vlastním etnografickým výzkumem, který je podepřen dlouholetým aktivním působením ve zkoumaném prostředí.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- BEDŘICH, L. (2006):** Fotbal rituální hra moderní doby. 1. vyd. Brno: MU. ISBN: 80-210-3927-2
- BOURDIEU, P. (1998):** Teorie jednání. Praha : Karolinum,. 179 s. ISBN 80-7184-518-3.
- BOURDIEU, P. (1986):** The forms of capital. In Richardson, J. (Ed.): Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. Greenwood, New York.
- FLEMR, L., VALJENT, Z. (2010):** Socializace sportem. Studia sportiva. 4, č. 1.
- HENDL, J. (2008):** Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace. Praha : Portál,. ISBN: 978-80-7367-485-4
- KALOUS, J., KOLÁŘ, F.:** Sport v komunistickém Československu 1948-1989
Nakladatel: Ústav pro studium totalitních režimů. ISBN:978-80-87912-38-6
- NUMERATO, D. (2008):** Czech Sport Governing Bodies and Social Capital. International Review for the Sociology of Sport. 43, č. 1, s. 21-34.
- PILEČEK, J. (2010):** Koncept sociálního kapitálu: pokus o přehled teoretických a metodických východisek a aplikačních přístupů jeho studia. Geografie, 115, č. 1, s. 6477.
- PUTNAM, R. (2000):** Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. Simon and Schuster, New York, 544 s.
- ŠPAČEK, O. (2011):** Sport pro všechny? Sociální nerovnosti a sportovní aktivity. Sociální studia, 8, č. 1, s. 53-78.
- TONTS, M. (2005):** Competitive sport and social capital in rural Australia. Journal of Rural Studies, 21, č. 2, s. 137-149.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Lívía Šavelková, Ph.D.

Katedra sociální a kulturní antropologie

Datum zadání bakalářské práce: **1. dubna 2018**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. června 2019**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

Univerzita Pardubice
Fakulta pedagogická
332 00 Pardubice, Studentská 48
L.S.

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlašuji: Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Načešicích dne 12. 6. 2019

Filip Jirásek

Poděkování

Chtěl bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce PhDr. Lívii Šavelkové, Ph.D. za její odbornou pomoc a cenné rady, které mi pomohly k při realizaci bakalářské práce. Dále bych také rád poděkoval všem respondentům, kteří měli zásluhu na mém výzkumu.

ANOTACE

Ve své bakalářské práci se budu věnovat tématu sociologie sportu, respektive hledání sociálních dopadů sportovních aktivit na život obyvatel českého venkova. Konkrétně se zaměřím na fungování fotbalového klubu TJ Mezilesí Načešice, a to prostřednictvím teorie sociálního kapitálu. V souladu se zvoleným teoretickým zakotvením uchopím fotbalový klub jakožto sociální prostor, který tvoří základ pro tvorbu a údržbu sociálního kapitálu na vesnici. Budu zkoumat, jak fotbal přispívá k vytváření, udržování a rozvoji sociálního kapitálu v obci Načešice. V neposlední řadě se zaměřím na proměny významu sociálního kapitálu fotbalu na vesnici v čase v souvislosti s transformací české společnosti a poklesem fotbalové participace zejména mezi mládeží. Práce bude podložena vlastním etnografickým výzkumem, který je podepřen dlouholetým aktivním působením ve zkoumaném prostředí.

KLÍČOVÁ SLOVA

Sociologie sportu, TJ Mezilesí Načešice, sociální kapitál, proměny sociálního kapitálu.

TITLE

The social capital of amateur football and its transformation

ANNOTATION

In my bachelor thesis I will describe the topic of sport sociology in term of sociology impact in sport activities on living conditions in czech countryside. I will focus particularly on functionality of football club TJ Mezilesí Načešice through the theory of social capital. I will take the football club as social subject consistently with teory, which is base for creation and keeping social capital in a village. I will investigate, how the footbal contribute to the development of social capital in the Načešice village. Last but not least I will focus on change of significance of social capital in term of transformation czech population and reducing interest for football as sport mainly among teenagers. Whole study will be supported by my own ethnographic research,base on longterm acting in examined enviroment.

KEYWORDS

Sociology of sport, TJ Mezilesí Načešice, social capital, transformation of social capital

OBSAH

0	Úvod.....	8
1	Sport a sociální kapitál	10
1.1	Sport a jeho vliv na společnost	10
1.2	Sport a sociální kapitál	11
1.3	Sociální kapitál a sportovní organizace	15
2	Metodologie výzkumu.....	16
2.1	Otázky a cíle práce	16
2.2	Fáze výzkumu	17
2.3	Metody výzkumu	18
2.4	Polostrukturované rozhovory.....	18
2.5	Průběh rozhovorů.....	19
2.6	Reflexe pozice výzkumníka.....	21
2.7	Etické stanovisko	22
3	Vliv fotbalu na rozvoj sociálního kapitálu v obci NAČEŠICE.....	23
3.1	Stručná charakteristika obce Načešice	24
3.2	Charakteristika TJ Mezilesí Načešice	25
3.3	Utváření a rozvoj sociálního kapitálu.....	27
3.4	Negativní vliv fotbalu na sociální kapitál v obci	29
3.5	Pokles participace na fotbale	32
3.6	Lidé zajišťující provoz klubu.....	32
3.7	Hráči	33
3.8	Děti	34
3.9	Návštěvnost zápasů	34
	Závěr	40
	Použitá literatura.....	41
	Přílohy.....	44

0 ÚVOD

Ve své bakalářské práci se věnuji tématu studiu významu a sociálních dopadů sportovních aktivit na život obyvatel českého venkova. Sport je významnou součástí života mnoha lidí žijících nejen na venkově. Jednou z typických charakteristik mnoha venkovských obcí je role, kterou hraje sport v lokálních politických, sociálních, kulturních a ekonomických vztazích. Sport podporuje sociální interakce mezi lidmi, přispívá k utváření lokální identity, pocitu sounáležitosti s místem a zdravému životnímu stylu. Společenský život na vesnici v České republice je historicky významně ovlivňován sportovními kláněmi a činnostmi sportovních klubů, sdružení a spolků, které jsou projevem občanské aktivity a angažovanosti na lokální úrovni.

Nejinak je tomu u fotbalu, který je považován za nejpoblárnější sport na celém světě. Fotbal má v České republice velkou kulturní tradici. Fotbalové hřiště najdeme v mnoha českých vesnicích a fotbalová utkání se stala neoddelitelnou součástí jejich společenského života. Fotbal měl a často stále má schopnost lidi v obci sdružovat, posilňovat vztahy a přispívat k utváření lokální identity a pocitu sounáležitosti s komunitou v obci. Prostředí fotbalových klubů je považováno za důležitý prostor pro utváření sociálního kapitálu na vesnici. Z výše uvedených důvodů jsem se rozhodl ve své bakalářské práci věnovat tématu hledání významu a sociálních dopadů sportovních aktivit na život obyvatel českého venkova. Konkrétně na vliv fotbalu na utváření sociálního kapitálu v české venkovské obci. Provedu případovou studii ve venkovské obci Načešice a místním fotbalovém klubu.

Ve své práci se pokouším zprostředkovat pohled na situaci současného amatérského venkovského fotbalu jako samostatného sociálního a kulturního fenoménu, aby bylo možné blíže porozumět jeho významu pro život lidí na venkově. V práci se věnuji rozmanitým aspektům zapojování lidí do sportovních aktivit a způsobům, jakými toto zapojení může osvětlit pohled na klíčové prvky teorie sociálního kapitálu, včetně role sociálních sítí, důvěry a smyslu pro reciprocitu. Provedu kvalitativní analýzu participace občanů obce na fungování fotbalového týmu, obzvláště ve vztahu k širším procesům sociální a ekonomické restrukturalizace venkova.

V této práci chci nabídnout jiný, „netradiční“ pohled na amatérský fotbal a jeho vliv na život ve venkovské obci. Domnívám se, že fotbal není možné zkoumat pouze skrze samotné fotbalové utkání, nýbrž je velice přínosné, když pohlédneme za oponu a zaměříme se na aspekt amatérského fotbalu, který se netýká vlastního výkonu hráčů na hřišti, ale také aktivit mimo fotbalové hřiště. Za těmito aktivitami se totiž skrývá důležitá a nezbytná práce, kterou vykonávají lidé dobrovolně, a často zcela zadarmo. Bez těchto aktivit a zapojení do klubových

činností se v dnešní době fotbal (ani mnoho dalších kolektivních sportů) nedá provozovat ani na nejnižší úrovni. Činnost pro klub se stává důležitou součástí života mnoha lidí na vesnici a tito lidé jí dávají určitý význam a hodnotu.

Na začátku práce představím odbornou literaturu věnující se tématu vztahu sportu a sociálního kapitálu. Přiblížím dosavadní výzkumy, které se touto problematikou zabývaly, a poznatky, které z nich vycházejí. Zaměřím se zejména na rozbor pojmu sociální kapitál a na roli sportu při jeho utváření. Představím autory, kteří se věnují pozitivnímu vlivu sportovních organizací na utváření sociálního kapitálu. Upozorním však i na negativní stránky sociálního kapitálu spojeného se sportovní činností v obci. Následně představím autory a studie, které se zabývají sociálními dopady sportovních aktivit, konkrétně v souvislosti se sportovním sdružováním jako zdrojem sociálního kapitálu.

Na to naváže empirická část práce, kde nejdříve představím metodologii a postupy svého výzkumu. V následující části uvedu základní charakteristiky obce Načešice a místního fotbalového klubu, kde jsem uskutečnil svůj výzkum. Následně se věnuji interpretaci výsledků svého výzkumu a prezentaci nejdůležitější zjištění, které z něj vyplývají. Závěr práce je věnován shrnutí výsledků, jejich zhodnocení a pokusím se naznačit možnosti dalšího pokračování výzkumu této problematiky.

1 SPORT A SOCIÁLNÍ KAPITÁL

V této části práce se budu věnovat základnímu vymezení teoretických východisek a pojmů, které budu v práci užívat. Mnoho odborníků v posledních letech poukazuje na to, že sport nevytváří pouze příležitosti pro fyzickou aktivitu a cvičení, ale že nabízí také významný prostor pro sociální interakci. Nejprve se tedy zaměřím na představení sociologie sportu, která se zabývá problematikou sportu ze sociologické perspektivy. Přiblížím také, jak toto odvětví sociologie na sport nahlíží.

Dále se budu věnovat odborné literatuře, která se zabývá tématem vztahu sportu a sociálního kapitálu. Přiblížím dosavadní poznatky a výzkumy, které se touto problematikou zabývaly. Zaměřím se zejména na rozbor pojmu sociální kapitál na roli sportu při utváření sociálního kapitálu. Představím zde klíčové prvky teorie sociálního kapitálu, včetně role sociálních sítí, důvěry a smyslu pro reciprocitu. V neposlední řadě přiblížím poznatky autorů, kteří se věnovali vlivům činnosti sportovních organizací na utváření sociálního kapitálu. Sportovní kluby jsou v tomto ohledu považovány za místa sociálních sítí, která tvoří základ pro vytvoření sociálního kapitálu. Stávají se tak ideálním prostorem pro analýzu významu fungování sportovního klubu pro rozvoj života v malé venkovské obci.

1.1 Sport a jeho vliv na společnost

Sportem se zabývají různé obory sociálních věd, ať se jedná o antropologii, sociologii, psychologii a další. Nyní se pokusím představit odvětví sociologie, které se zabývá problematikou sportu ze sociologické perspektivy.

Sociologii sportu lze definovat jako odvětví sociologie, jehož cílem je *"...popsat a vysvětlit sociálně a kulturně podmíněné postavení sportu ve společnosti"* (Sekot 2006: s. 7). Sociologii sportu jako takovou se zabývají různé teoretické směry poskytující často značně odlišné pohledy na její problematiku. Obecně se tato disciplína zabývá dynamickými vztahy mezi *sportem a společností, respektive společenskými a kulturními kontexty sportu* (srov. Sekot 2006, 2008).

Pro uvedení do problematiky, kterou se sociologie sportu zabývá, je potřeba nejdříve začít s definicí sportu samotného. To však není jednoduchý úkol, jelikož za sport je označováno široké spektrum aktivit, které mají mnohdy jen velmi málo společného.

V Evropské chartě sportu (MŠMT, 1994; čl. 2a) je sport definován takto: *„Sportem se rozumí všechny formy tělesné činnosti, které ať již prostřednictvím organizované účasti či nikoli, si*

kladou za cíl projevení či zdokonalení tělesné i psychické kondice, rozvoj společenských vztahů nebo dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních“. Od této poměrně široké definice sportu se přesunu k společenské stránce sportu. Zaměřím se na to, jak může sport ovlivňovat společenské vztahy.

Dle Sekota je sport „významným sociokulturním fenoménem a nedílnou součástí každodenního života většiny lidí na světě“ (Sekot 2008: s. 9). Flemr a Valjent (2010) hovoří o sportu jako o společenském fenoménu dnešní doby a kladou důraz na socializační potenciál sportovních aktivit. Sport má dle jejich názoru „potenciál lidí sdružovat a umožňovat jim společně smysluplné trávení volného času“ (Flemr Valjent, 2010: s. 84). Tento aspekt sportu dle jejich názoru přináší možnost ovlivňovat dění ve společnosti a naopak. Také Sekot upozorňuje na to, že sport je jedním z důležitých socializačních prvků společnosti, který se vyvíjí a „má velký přesah na utváření výchovného, vzdělávacího a sociálního vývoje jedince“ (Sekot, 2003). Sport je z hlediska sociologie považován za specifickou lidskou aktivitu, odlišnou od jiných činností, která se vyznačuje sociální dynamikou a má svébytné sociální důsledky (Sekot 2008: s. 10).

Navzdory tomu, jak významný vliv má sport na společnost, dlouhou dobu se nikdo tímto tématem podrobně nezabýval. V posledních dekadách však začalo docházet ke změně a velkému nárůstu odborných studií věnovaných tomuto tématu. Pozornost sociálních vědců se mimo jiné zaměřila také na koncept sociálního kapitálu (Jarvie 2003, Putnam 1995, Tonts 2005, a další). Tento koncept je pro mou práci stěžejní, proto se mu nyní budu podrobněji věnovat.

1.2 Sport a sociální kapitál

1.2.1 Literatura zabývající se vztahem sociálního kapitálu a sportu

Sociální kapitál a jeho utváření v rámci sportovních aktivit se v posledních letech stalo předmětem mnoha zajímavých výzkumů. Obdobně jako u jiných sociologických konceptů, existují rozdílné pohledy na to, jaký je význam sociálního kapitálu pro jedince a společnost. Většina autorů však vychází z prací R. Putnama. Nejinak je to i v mém případě. Putnam se ve svých dílech¹ věnuje utváření sociálního kapitálu prostřednictvím dobrovolných organizací, respektive sportovních klubů. Zároveň zde poukázal na pokles sociálního kapitálu jako důsledek nižší návštěvnosti sportovních klubů. Svým přístupem Putnam inspiroval mnoho sociálních vědců², kteří se začali zajímat o vliv sportovních klubů na tvorbu sociálního kapitálu.

---

¹ Bowling Alone: America's Declining Social Capital (1995) a Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community (2000)

² I přes kritické výtky k Putnamovu dílu, zejména jeho opomenutí negativních důsledků sociálního kapitálu (srov. Tonts 2005).

Ve své práci dále vycházím z výzkumu Matthewa Tontse (2005), který se věnuje vlivu sociálního kapitálu na život na australském venkově. Jejich význam vidí ve vlivu na zvyšování důvěry a reciprocity mezi členy těchto klubů. Podobně jako Putnam na základě svého výzkumu poukazuje na pokles sociálního kapitálu jako důsledek nižší návštěvnosti sportovních klubů. Velký důraz kromě pozitivních aspektů sociálního kapitálu, klade na jeho negativní vliv, zejména sociální vyloučení a marginalizaci některých členů (Tonts, 2005).

Mezi další autory, kteří provedli výzkum na podobné téma, patří například Hague a Mercer (1998). Tito autoři provedli výzkum v malém skotském městečku Kirkcaldy. Na základě tohoto výzkumu ukázali, jak lokální fotbalový tým může pomoci při utváření pocitu identity a silné vazby k místu. Významná je také práce Jamie R. de Lucaa a kol. z roku 2013, kde se zabývají tvorbou sociálního kapitálu v plaveckém klubu. Tito autoři na základě etnografického výzkumu ukázali, jakým způsobem se v plaveckém klubu utváří uzavřená komunita, ve které vzniká sociální kapitál v podobě silných pocitů sounáležitosti a příslušnosti ke skupině (De Luca a kol., 2013: s. 340-363).

V českém prostředí bylo téma vztahu sociálního kapitálu a sportu dlouho opomíjené. V posledních letech se však několik autorů začalo tímto tématem zabývat. Patří mezi ně výzkumy D. Numerata (Numerato 2008), nebo bakalářská práce V. Ondráčkové z roku 2014. Velice přínosná je bakalářská práce Tomáše Krajňáka, (2013) který se zabývá fotbalem a jeho podílem na vzniku sociálního kapitálu na malém městě. Na tyto práce se snažím svým výzkumem navázat a téma vztahu sociálního kapitálu a sportu dále rozvést.

1.2.2 Definice pojmu sociální kapitál

Jak jsem již výše naznačil, existuje velké množství různorodých pohledů na sociální kapitál. Pokusím se proto nejdříve představit koncept sociálního kapitálu a jeho využití v sociálních vědách. V této části se proto budu ve stručnosti věnovat vzniku tohoto konceptu, jeho definice a využití při studiu vlivu sportu na společnost.

Pojem sociální kapitál má dlouhou historii. Jeho prapočátky lze nalézt již v 18. a 19. století v dílech autorů jako je Alexis Tocquevill³či Durkheim⁴. V odborné sociologické literatuře se tento pojem začal intenzivněji objevovat až v 80. letech minulého století. Popularizován byl

---

³ Tocqueville se ve své knize Demokracie v Americe zabýval demokratickým chováním, občanskou angažovaností obyvatel a vznikem vztahů a vazeb v různých typech organizací v americké společnosti (Tocqueville, 1840).

⁴ Durkheim se v knize Společenská dělba práce (The Division of Labour in Society, 1893) zabývá problematikou vztahů individuální osobnosti a společenské solidarity.

zejména díky dílu Pierra Bourdieu⁵, který sociální kapitál považoval za soubor „*aktuálních nebo potencialních zdrojů, které vychází z vlastnictví trvalé sítě více či méně institucionalizovaných vztahů a známostí*“ Bourdieu (1986, s. 51). Členství ve skupině tak dle jeho mínění vybavuje každého člena kolektivně vlastněným kapitálem, který je souhrnem užitečných sociálních kontaktů a známostí s jinými lidmi, kterých může určitá osoba využít ke svému prospěchu.

Koncept sociálního kapitálu byl dlouho opomíjený. Postupem času se však dostával čím dál více do popředí zájmu odborníků na poli sociálních věd (sociologie, politologie, sociální geografie či ekonomie).⁶ Zvýšená frekvence užívání tohoto pojmu od druhé poloviny osmdesátých let minulého století vedla k jeho využití v mnoha různých kontextech. Tím se jeho význam značně rozmělnil a zkomplikoval. Řada autorů k tomuto konceptu přistupuje odlišně a tomu odpovídá i množství jeho definic⁷, které jsou svým charakterem často velmi různorodé. Nejčastěji jsou jeho definice spojovány s autory, jako byl Bourdieu (1986), Coleman (1988) a Putnam (1993). Tito autoři bývají považováni za zakladatele moderního konceptu sociálního kapitálu (srov. Pileček 2010).

Vzhledem k zaměření této bakalářské práce se pokusím přiblížit pojetí sociálního kapitálu v díle Roberta Putnama, který významně přispěl k popularizaci tohoto pojmu (Putnam 1993⁸, 2000). Putnam sociální kapitál chápe jako „*rys společenské organizace, jako sítě, normy a důvěru, které mohou zlepšit efektivitu fungování společnosti, tím že umožňují jednotlivým členům jednat společně a spolupracovat, tak aby mohli efektivněji dosahovat společných cílů*“ (Putnam, 1993, s. 167-169). Sociální sítě a důvěra dle něj patří mezi významné elementy při tvorbě sociálního kapitálu. Putnam zdůrazňuje zejména význam sociálních sítí pro společnost (Putnam, 2000, s. 18–19). Tyto sítě je možné si představit jako souhrn sociálních interakcí a vztahů mezi lidmi. Sociální sítě jsou v tomto pojetí kontakty, které si lidé vytvoří sami, nebo jim je zprostředkují jiní lidé. Dle Putnama je tak pro jedince důležité mít co nejrozsáhlejší síť, protože mu poskytuje podporu a pocit sounáležitosti s ostatními.

---

⁵ Tématu sociálního kapitálu se nejvíce věnuje v díle *The Forms of Capital* z roku 1986.

⁶ Podobně opomíjené bylo toto téma i na poli českých sociálních věd. K nárůstu zájmu sociálních vědců o sociální kapitál došlo až v posledních letech (např. Sedláčková, Šafr 2005; Kostelecký, Stachová 2006; Pileček 2010). Když prostudujete českou antropologickou literaturu, najdete toho hodně...

⁷ Kontroverznost tohoto pojmu vyjadřuje i jeho zařazování mezi tzv. buzzwords (více Radcliffe 2004, s. 518).

⁸ V práci *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*, kterou sepsal společně s Leonardim a Nanetím, se věnoval politickým institucím v různých regionech Itálie a roli sociálního kapitálu na udržení demokracie.

1.2.3 Pozitivní a negativní vliv sociálního kapitálu

Putnam (2000) definoval dvě základní formy kolektivního sociálního kapitálu-svazující (bonding) a přemost'ující (bridging).⁹

Svazující sociální kapitál je charakteristický silnými vazbami mezi jednotlivci, pomocí nichž členové dané skupiny mobilizují solidaritu a brání se tak negativním vlivům zvenčí. Je založen na silné vnitřní loajalitě, homogenitě a vysoké důvěře v rámci dané skupiny. Patří sem rodinné svazky, nejužší přátelské vztahy, příp. sousedské vztahy nebo vztahy mezi členy stejné etnické skupiny.

Přemost'ující sociální kapitál zahrnuje vzdálenější kontakty charakteristické slabými a často nestálými vazbami, které mají menší hustotu. Tato forma sociálního kapitálu je schopna spojovat lidi napříč různými sociálními skupinami prostřednictvím nějakého společného zájmu či cíle. Patří sem např. vztahy se známými, kteří nejsou naši přátelé, členství v různých spolcích, sdruženích, zájmových organizacích či sportovních klubech. Tato forma sociálního kapitálu je často považována za pozitivní z hlediska společenského rozvoje a rozvoje občanské společnosti (srov. Stachová 2008).

Základní formu sociálního kapitálu utvářejí sociální sítě, které pomáhají lidem v interakci a komunikaci. Tyto sítě mohou mít pozitivní přínos pro jedince či komunitu. Sociální interakce podporují reprodukci sociálního kapitálu formou přenosu a sdílení zdrojů, informací a znalostí mezi jedinci uvnitř sociálních sítí a skupin (Sýkora, Matoušek 2009). V rámci interakcí a vazeb tvořících sociální síť, tak vzniká sociální kapitál, který funguje jako určitý vnitřní tmel jednotlivých komunit a zároveň je ve formě tzv. přemost'ujícího kapitálu napojuje na další komunity (Putnam 2000).

Na základě tohoto pojetí je sociální kapitál často považován za něco, co je přínosné pro jedince i komunity (Mohan a Mohan, 2002). Bývá zdůrazňováno, že přispívá k společenskému a ekonomickému rozvoji, soudržnosti, harmonii. Tonts (2005) však upozorňuje, že nesmíme zapomínat na „temnou stránku“ sociálního kapitálu. Zatímco sítě a s nimi spojené normy důvěry a reciprocit mohou být přínosné pro členy určité sociální sítě, jejich působení navenek

---

⁹ PUTNAM, Robert D. *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. 1st ed. New York: Simon, 2001. ISBN 07-432-0304-6.

může mít naopak negativní vliv. Sociální kapitál dle něj může být v některých případech spojen s problémy jako rasismus, sociální vyloučení, sektářství či korupce.

1.3 Sociální kapitál a sportovní organizace

Putnam se ve svých dílech¹⁰ věnuje utváření sociálního kapitálu prostřednictvím dobrovolných organizací. Zapojení lidí v dobrovolných organizacích chápe jako důležitou vlastnost demokratické společnosti. Tyto organizace dle něj hrají významnou roli při utváření sociálního kapitálu. Členství v těchto spolcích může díky častější vzájemné interakci jednotlivých členů posilovat integraci jednotlivců do společnosti a podporuje tak zájem o komunitní soužití a zapojení do politického života (Putnam, 2000: s. 32). Touto prací Putnam inspiroval mnoho sociálních vědců, kteří se začali zajímat o vliv sportovních organizací na tvorbu sociálního kapitálu. Sportovní kluby jsou z tohoto úhlu pohledu považovány za zdroj sociálního kapitálu především díky své funkci při budování společenských vztahů jedince. Jsou zde vytvářeny vztahy a kontakty, které mohou být aktérům vzájemné interakce dále užitečné i mimo sportovní činnost.

Sportovní kluby představují důležitý prostor pro utváření a udržování sociálního kapitálu. Jejich význam tkví především ve vlivu na zvyšování důvěry a reciprocitu mezi členy těchto klubů. (Tonts 2005). Mezi charakteristické vlastnosti, které jsou spojovány se vznikem sociálního kapitálu, patří především důvěra mezi lidmi a asociační povaha sportovních aktivit (Jarvie, 2003, Tonts, 2005), která se projevuje skrze sdružování ve sportovních organizacích a klubech. Tyto sportovní organizace poskytují prostor pro tvorbu vztahů na základě sociální interakce mezi jednotlivci. Ve sportovních organizacích se mnohdy sdružují lidé s podobnými zájmy. Mohou tak vzniknout pevně svázané skupiny, které mají stejný cíl, jsou často spojené s jedním místem – sportovním klubem, sdílejí společnou identitu. To má za následek vznik silných vazeb, které představují zdroj sociálního kapitálu jedince, který může využívat ve svůj prospěch (Hague a Mercer in Shobe 2006, s. 263).

Kromě pozitivních aspektů je však důležité neopomínat negativní důsledky, které, zejména sociální vyloučení a marginalizaci některých členů. Silné vazby ve sportovních organizacích mohou vytvářet homogenost v jejich členství a poměrně nepřátelské vůči lidem zvenku. Může se totiž projevit negativní stránka sociálního kapitálu. Silné vazby v rámci sportovních klubů mohou navenek působit nepřátelsky a nevlídně. Některé sportovní kluby tak mohou působit

---

¹⁰ Bowling Alone: America's Declining Social Capital z roku 1995 a Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community z roku 2000.

elitářsky a možnost členství v nich tak může být závislé na faktorech jako příslušnost k určité etnicitě, náboženství či sociální skupině (srov. Tonts, 2005).

Je třeba si uvědomit, že sociální kapitál není statickým a neměnným konceptem. Může se měnit v závislosti na prostoru a čase. Forma sociálního kapitálu je závislá na geografickém a sociálním kontextu (Mohan a Mohan: 2002). Jeho rozsah (úroveň) se odvíjí od charakteristik sociálních sítí (např. počtu členů, hustoty, strukturálních charakteristik jejich členů, míře důvěry), a také od kvality prostředí, ve kterém se sociální interakce odehrávají (Kučerová 2008). Na základě toho je třeba ke studiu sociálního kapitálu přistupovat kriticky a příliš si jeho roli neromantizovat. V následující části práce se pokusím výše zmíněné teoretické poznatky přenést do praxe v podobě výzkumu sociálních dopadů aktivit fotbalového klubu TJ Mezilesí Načešice.

2 METODOLOGIE VÝZKUMU

Cílem této kapitoly je seznámení s procesem terénního výzkumu, z kterého má práce vycházet. Budu se věnovat popisu jednotlivých etap, do kterých byl výzkum rozdělen. Na úplném začátku uvedu cíle výzkumu a otázky, na které jsem v rámci výzkumu hledal odpovědi. Dále představím metody, které jsem v rámci výzkumu využil. Ve své práci jsem se rozhodl využít kvalitativní přístup, a to zejména metodu zúčastněného pozorování, polostrukturovaného rozhovoru, neformálních rozhovorů a metodu focus group. V poslední části této kapitoly se zaměřím na etickou otázku výzkumu a reflexi své pozice jako výzkumníka.

2.1 Otázky a cíle práce

Prvním zásadním úkolem výzkumníka je formulovat problém, který chce zkoumat. V mém případě jde o fenomén lokálního amatérského sportu, respektive propojení mezi sportem a sociálním kapitálem na venkově. Chtěl bych popsat způsoby, pomocí nichž sport hraje důležitou roli při utváření sociálního kapitálu. Předmětem mého výzkumu je venkovská obec Načešice, respektive fotbalový klub TJ Mezilesí Načešice, který v této obci působí. Prostřednictvím terénního výzkumu jsem se snažil vyzkoumat, jaký je vliv fotbalového týmu na utváření sociálního kapitálu v obci Načešice. Konkrétně se zaměřím na vztah amatérského vesnického fotbalu a sociálního kapitálu.

Za účelem naplnění výše zmíněných cílů výzkumu jsem si stanovil následující výzkumné otázky:

1. Jaké jsou hlavní důvody participace ve fotbalovém týmu?
2. Jak fotbal přispívá k vytváření, udržování a rozvoji sociálního kapitálu?

3. Jaký vliv na utváření sociálního kapitálu měly socioekonomické změny v souvislosti s transformací české společnosti v posledních 30 letech?

2.2 Fáze výzkumu

Terénní výzkum, který jsem uskutečnil, je možné rozdělit do několika fází. Tyto fáze nejsou nijak jasně ohraničené, naopak, jsou úzce propojené, navazují na sebe a v určitých chvílích se propojují.

V počáteční fázi výzkumu jsem provedl pilotáž terénu, jelikož k provedení výzkumu je nutná znalost terénu. Práci mi usnadnil fakt, že v obci žiju od svého narození, znám místní obyvatele i dění okolo fotbalového klubu. I přesto jsem provedl drobný předvýzkum formou krátkých rozhovorů s obyvateli obce a členy fotbalového klubu. Tyto rozhovory byly nestrukturované, s respondenty jsem hovořil o životě v obci v minulosti, v současnosti i o fungování fotbalového klubu, jeho úspěších i současné situaci. Výsledky těchto rozhovorů mi sloužily jako podklad pro vypracování kostry hloubkových polostrukturovaných rozhovorů, kterých jsem se rozhodl využívat jako jednu z hlavních technik sběru dat. Zároveň mi to pomohlo vtipovat vhodné informátory, respektive respondenty pro hloubkové rozhovory. Respondenty jsem v rámci výzkumu oslovoval tak, abych do výzkumu zahrnul co nejširší spektrum lidí, kteří mají ke zkoumanému tématu co říci.

Samotný výzkum jsem uskutečnil v průběhu let 2018-2019. Realizoval jsem celkem 18 hloubkových polostrukturovaných rozhovorů. Tyto rozhovory jsem doplnil zúčastněným pozorováním v rámci akcí pořádaných fotbalovým klubem.¹¹ Po uskutečnění rozhovorů jsem využil metody focus groups, která mi umožnila prohloubit získané znalosti a celkové porozumění zkoumanému problému. Pro doplnění kontextu k datům získaným v rámci rozhovorů jsem se věnoval studiu sekundárních zdrojů, jako například kronika obce, webové stránky, kronika, stanovy a statistiky fotbalového klubu atd. V závěrečné fázi výzkumu jsem se věnoval zpracování a interpretaci získaných dat. Během této fáze jsem provedl náslehy a přepis rozhovorů, následně jsem je analyzoval a vyhodnotil. Zde bych rád upozornil na význam této fáze. Díky přepisu jednotlivých rozhovorů jsem měl možnost uvědomit si spojitosti, kterých jsem si během výzkumu nevšiml nebo si je neuvědomoval.

---

¹¹ Šlo o zápasy A i B mužstva, mládežnických týmů, ale také výroční schůze fotbalového klubu, karnevalu, dětského dne, stínání kohouta a několika dalších akcí, které klub pořádal.

2.3 Metody výzkumu

V rámci sociálních věd existují dva základní přístupy, které je možné využít ke zkoumání daného fenoménu. Jde o přístupy kvantitativní a kvalitativní. Ve své práci jsem se rozhodl využít kombinaci kvalitativních výzkumných metod. Pro sběr dat jsem využil hlubší etnografické pozorování, doplněné sérií polostrukturovaných rozhovorů, dotazníkovým šetřením, metodou focus group a sekundární analýzou dostupných dokumentů. Domnívám se totiž, že sociální kapitál nemůže být jednoduše chápán jen jako kvantitativní fenomén, který je závislý na počtu hráčů, členů klubu či množství akcí, které klub pořádá. Zásadní je dle mého názoru kvalitativní povaha zapojení lidí do aktivit fotbalového klubu. Bude mě proto zajímat, jakou měrou jsou hráči, funkcionáři i řadoví členové klubu zapojeni do fungování klubu, jaké mechanismy ovlivňují jejich interakci a vzájemnou kooperaci, a jak svou činnost v klubu sami vnímají. Chtěl jsem tak zachytit emický pohled na to, proč lidé participují na činnosti místního fotbalového klubu a jaký to má vliv na společenský život v obci. Svým výzkumem bych tak chtěl přispět k porozumění proměně venkovské každodennosti tak, jak ji vnímají, reflektují a hodnotí samotní členové fotbalového klubu.

Kvalitativní výzkum je vhodným prostředkem pro porozumění lidem v sociálních situacích (Disman, 2002: s. 28). Tato výzkumná metoda mi pomohla blíže poznat a porozumět prostředí fotbalového klubu a sociálním interakcím, které v něm probíhají. Hendl poukazuje na to, že význam kvalitativních dat spočívá v tom, že jsou přirozeně uspořádaná, popisují každodenní život, vyznačují se lokální zakotveností a nejsou vytrhávána z kontextu dění (Hendl, 2008). Kvalitativní metoda obsahuje delší kontakt s terénem a zkoumanou skupinou. V tomto přístupu je využívána tzv. indukce, což znamená, že nejdříve se posbívají data, která jsou následně zpracována a vyhodnocena (Reichel, 2009: s. 40-41). Mezi hlavní výhody kvalitativního výzkumu patří flexibilita, porozumění procesu a dynamice problému a možnost zkoumat ho v přirozeném prostředí a více do hloubky (srov. Hendl, 2005: s. 52). Kvalitativní výzkum mi umožnil hlubší a komplexnější pohled na problematiku sociálního kapitálu v souvislosti s činnostmi amatérského fotbalového klubu.

2.4 Polostrukturované rozhovory

První metodou a hlavním zdrojem dat byla série otevřených polostrukturovaných rozhovorů s 18 respondenty, zahrnující hráče A týmu i B týmu a jejich rodinné příslušníky, trenéry, funkcionáře klubu, řadové členy klubu, fanoušky či obyvatele obce, kteří se o fotbal nezajímají. Ty mi umožnily získat jejich názory na důležité stránky problému a zároveň mi poskytly dostatek prostoru pro doplňující otázky. Rozhovory byly spíše tematicky zaměřené podle toho,

jakou pozici či funkci daný respondent v obci zastával. Tyto polostrukturované rozhovory byly doplněny kvalitativními daty získanými během mnoha neformálních diskuzí s obyvateli obce a lidmi zapojenými do činností okolo fotbalového klubu.

2.5 Průběh rozhovorů

Pro každý rozhovor jsem měl připravenou kostru rozhovorů, která sloužila jako návod pro kladení otázek. Mým cílem bylo respondentům poskytnout co největší prostor pro vyprávění a nijak je neomezovat v jejich odpovědích. Jednotlivé rozhovory trvaly od 35 minut do necelých 2 hodin a byly nahrávány na záznamové zařízení. Na začátku každého rozhovoru jsem každého respondenta stručně seznámil s předmětem, cíli a průběhem výzkumu. Informoval jsem jej o tom, že veškeré získané informace budou využity pouze pro účely mé bakalářské práce. Respondenty jsem též seznámil s průběhem rozhovoru a tématy, na které se bude zaměřovat. Respondenty jsem ujistil, že rozhovor mohou kdykoliv ukončit a v případě nepříjemných otázek nemusejí odpovídat. Během rozhovoru jsem se snažil držet otázek, které jsem si pro dotazování vytvořil. Otázky byly během dotazování upravovány podle toho, jak se respondenti drželi tématu rozhovoru. Když rozhovory sklouzly do přátelského rozhovoru, který se netýkal tématu výzkumu, snažil jsem se opět vrátit k tématu. Během rozhovorů panovala příjemná a uvolněná atmosféra, respondenti se až na výjimky nebáli vyjádřit své názory a případné připomínky k otázkám. Většina respondentů byla zpočátku nervózní z nahrávacího zařízení, postupem času si však zvykli a nečinilo jim to potíže. Tomu napomohl i fakt, že jsem se s většinou z nich dobře znal.

2.5.1 Zúčastněné pozorování

Důležitou metodou mého výzkumu byla metoda zúčastněného pozorování. Jak je obecně známo, zúčastněné pozorování je empirickou výzkumnou metodou, v rámci níž badatel žije mezi lidmi, které studuje, a účastní se jejich společenského života. Obecným cílem terénního výzkumu je poznání a porozumění dané skupině, na kterou se výzkum zaměřuje. Pro získání relevantních informací je třeba, aby se výzkumník aktivně účastnil jejich každodenního života a sledoval ho z jejich perspektivy. Tento požadavek byl díky mé pozici insidera naplněn, jelikož jsem výzkum provedl v pro mě důvěrně známém prostředí.¹²

„Jedním z velkých kladů zúčastněného pozorování je to, že člověk může z interview získat přehled o normách a hodnotách lidí a potom může – tím, že pozoruje jejich chování –

---

¹² Úskalí a rizika takového výzkumu hlouběji rozebírám v části věnované reflexivitě výzkumu.

kontrolovat, jestli podle těchto ideálů žijí. To je věc, kterou vědci, spoléhající se na dotazníky jako na primární zdroje svých dat, nemohou udělat.“¹³

Metoda zúčastněného pozorování mi napomohla k zaznamenání chování aktérů v každodenních situacích a umožnila mi tak srovnání nesouladu určitých proklamovaných stanovisek respondentů s každodenní žitou praxí. Propojení obou metod (rozhovorů a zúčastněného pozorování) tak bylo velice přínosné. Prostřednictvím rozhovorů s respondenty totiž získáme jen informace o představách aktérů o jejich chování, avšak pozorování nám může pomoci odhalit, že to, co nám respondenti sdělují o svém chování, často neodpovídá tomu, co skutečně dělají (srov. Lozoviuk, 2005). To potvrzuje i názor významného českého antropologa Leopolda Pospíšila: „*Mezi tím, co si lidé myslí, že dělají, a tím, co říkají, že dělají, a stejně i mezi tím, co si lidé myslí, že dělají a co skutečně dělají, bývá často zásadní rozdíl*“ (Pospíšil: 1997, s. 80).

2.5.2 Focus group

V empirické části výzkumu jsem využil také výzkumnou metodu focus group (metoda ohniskové skupiny či skupinové diskuze). Tato metoda je jednou z kvalitativních metod získávání dat. Spočívá v moderované diskuzi, jejímž cílem je prozkoumat, jak respondenti přemýšlejí o nějakém problému, jaké mají postoje a názory. Tato metoda umožňuje hlubší porozumění zkoumanému problému a jejím výstupem bývají informace, které by se v kvantitativním dotazníku neobjevily (srov. Miovský, 2006). Focus groups mají několik základních pravidel, podle kterých by měly být prováděny. Jedna takováto diskuze by měla zahrnovat přibližně osm až dvanáct (menší počet je vhodnější) informátorů, kteří diskutují na konkrétní téma. Délka těchto diskuzí se pohybuje v rozsahu do 2 hodin. Diskuze je vedena moderátorem, který podporuje jejich interakci a dává pozor, aby se diskuze držela daného tématu.

V rámci výzkumu jsem uskutečnil celkem dvě takovéto diskuse. První s hráči A týmu zaměřovala se především na důvody a motivaci pro podílení se na aktivitách klubu. Druhé diskuse se zúčastnili starší členové klubu, kteří jsou zapojení do celkového fungování klubu. Tato diskuse byla zaměřena zejména na témata, jako je nedostatek hráčů a dalších lidí potřebných pro fungování klubu, či význam klubu pro život v obci.

---

¹³ Murphy, R., F. Úvod do sociální a kulturní antropologie (Praha 2004), s. 221.

Jednou z nástrah této metody je dominance některých respondentů či přílišné obavy druhých vyjádřit jiný názor. Tyto obavy se však nenaplnily. I přes dominantnost některých respondentů se podařilo každému vyjádřit svůj názor k danému tématu. K tomu přispěl fakt, že se všichni respondenti dobře znali a diskutované téma je zajímavé. To pomohlo odbourat zábrany při jejich vyjadřování se k tématu. Hendl upozorňuje na to, že aby tato metoda byla úspěšná a fungující, musí být diskuze správně vedena (Hendl 2008: s. 182). V průběhu diskuzí jsem tedy dbal na to, abych respondenty neovlivňoval svými názory a neovlivňoval tak jejich názory. Do diskuze jsem vstupoval kladením otázek, jejichž účelem bylo rozvíjení debaty, případně vrácení zpět tématu, pokud se od něj vzdálili.

2.5.3 Sekundární zdroje

Další získané informace pocházely z různých sekundárních zdrojů, jako například kronika obce, webové stránky, kronika, stanovy a statistiky klubu atd. Údaje získané z těchto zdrojů pomohly dotvořit kontext sběru, analýzy a interpretace dat mého výzkumu.

2.6 Reflexe pozice výzkumníka

Neodmyslitelnou součástí společensko-vědního výzkumu by mělo být vymezení a zpětné uvědomění si vlastní pozice ze strany výzkumníka. Pro každý terénní výzkum je důležitá jistá forma sebereflexe vlastní identity jako výzkumníka i identity „zkoumaného“. To znamená, že „...výzkumník by se měl neustále bedlivě zabývat svými vlastními kroky a jejich dopady pro průběh výzkumu a měl by je podrobovat stejnému kritickému zkoumání jako kterákoli jiná data“¹⁴. Využívat reflexivní postupy znamená neustále kriticky pátrat a interpretovat výzkumné metody, data, ale také výzkumníka a ostatní účastníky. Jde o proces kritického zvažování jednotlivých poznatků i způsobů, kterými výzkumník došel ke svým poznatkům (Guillemin, Gilliam, 2004). Tento proces by měl provázet každou fázi výzkumu.

Pro svou práci jsem si vybral venkovskou obec Načešice, ve které žiji od svého narození. Konkrétně jsem se zaměřil na fotbalový klub TJ Mezilesí Načešice. V tomto klubu jsem aktivním hráčem již od útlého dětství. Můj otec v týmu působil dlouhou dobu jako hráč, posléze jako funkcionář. Prostředí obce, potažmo klubu, tak znám velice dobře. Fakt, že v této vsi žiju od svého narození a dobře znám místní poměry, považuji za výhodu. Aby výzkumník pochopil vztahy mezi jednotlivými aktéry, je důležitá návaznost informací, které dotvářejí kontext vztahů ve zkoumaném prostředí. Díky své pozici insidera jsem se nemusel podrobně seznamovat

---

¹⁴ GUILLEMIN, M., GILLIAM, L. Etika, reflexivita a „eticky důležité okamžiky ve výzkumu. Biograf. 2004, č.35, s.

s prostředím, s obcí a fotbalovým klubem, což mi značně usnadnilo práci. V tomto spatřuji velkou výhodu mé pozice, jelikož jsem měl přístup k zajímavým informacím i jejich celkovému kontextu. Pozice insidera mi tak pomohla při sběru dat, ať už šlo o orientaci ve výzkumném terénu či o komunikaci s respondenty. V rámci výzkumu jsem tak mohl využít praktických znalostí a poznatků vyplývajících z této pozice. Výhodou bylo to, že jsem většinu respondentů znal, nebylo tedy těžké s nimi navázat kontakt a domluvit se na uskutečnění rozhovoru.

Samozřejmě jsem měl neustále na mysli i úskalí a rizika této pozice. Po celou dobu výzkumu jsem se snažil reflektovat svou pozici výzkumníka a neustále si kladl otázku: „Jak vím to, co vím?“. V rámci průběhu celého výzkumu jsem získaná data aktivně interpretoval a zároveň přemýšlel o tom, jak tyto interpretace vznikly. Jedním z hlavních problémů bylo to, že mnozí z mých informátorů byli moji přátelé či známí. Bylo proto nutné dát si pozor na to, abych držel odstup od tématu a výpovědí jednotlivých respondentů. Nevýhodou pozice insidera je totiž určitá „slepota“ vůči informacím a procesům, které mohou působit jako přirozené, a jsou tak často výzkumníkem neuvědomované. Mohly mi tak uniknout zajímavé informace a odlišný pohled na danou problematiku. Tyto potenciální negativní vlivy jsem měl na mysli po celou dobu výzkumu, abych byl schopen si vytvořit potřebný odstup a kriticky pohledět na svou vlastní úlohu ve výzkumném procesu. Snažil jsem se proto držet odstup a nepřekračovat hranice stanovených rolí mezi mnou – výzkumníkem a mými respondenty.

2.7 Etické stanovisko

Zde bych chtěl upozornit na etickou stránku výzkumu, které by si měl být každý výzkumník vědom. Vzhledem k tomu, že provádím výzkum poměrně malé skupiny lidí, kde se znají všichni navzájem a zároveň znají i mne samotného, bylo třeba zacházet s jejich výroků velmi opatrně, aby nedošlo k poškození respondentů. Pro zajištění anonymity výpovědí respondentů neuvádím jejich pravá jména. Místo toho je v práci označuji písmenem R, jako respondent, příslušným číslem a skutečným věkem. Před spuštěním nahrávacího zařízení jsem se vždy nejprve optal na výslovný souhlas respondenta s nahráváním. Respondenty jsem ujistil o tom, že informace z rozhovoru budou využity jen pro účely mé bakalářské práce a že jejich výpovědi budou v práci uvedeny anonymně.

3 VLIV FOTBALU NA ROZVOJ SOCIÁLNÍHO KAPITÁLU V OBCI NAČEŠICE

Jedním z cílů mého výzkumu bylo odpovědět na otázku, jak činnost fotbalového oddílu přispívá k utváření a rozvoji sociálního kapitálu v obci a jak ovlivňuje vztahy a interakci mezi obyvateli obce.

Podle většiny respondentů představuje fotbal, respektive aktivity fotbalového klubu, důležitou součást společenského života obce. Mezi hlavní důvody významu fotbalu pro život v obci respondenti řadili možnost interakce s jinými občany, roli při udržování kondice a zdravého životního stylu a budování pocitu lokální pospolitosti či sounáležitosti.

Většina rozhovorů s respondenty se vlastně netýkala přímo fotbalu jako takového a sportovních výkonů hráčů či úspěchů klubu. Rozhovory vždy sklouzly ke společenské rovině tohoto sportu. Společenská stránka fotbalu se v rámci rozhovorů ukázala jako zásadní.

„Fotbal tady sdružuje lidi. Na zápase se potkáš s ostatními lidmi z obce či blízkého okolí, se kterými jinak nemáš moc možností se potkat a pobavit se s nimi.“

„Fotbal drží tuhle vesnici pohromadě. Máme díky němu možnost se potkávat a mluvit spolu a vzájemně se poznávat. Když jdeš na fotbal, tak tu často potkáš celé rodiny, všechny generace od dětí, přes rodiče až k dědečkům. Je to taková společenská událost. Kdyby tu fotbal nebyl, tak bysme neměli možnost se potkávat.“

„Podle mého názoru je fotbal pro obec důležitý. Už jen pro to, že sem přivede 70–80 lidí na zápasy. Lidé tak mají možnost se sejít zhruba 30 víkendů v roce. Během zápasů spolu pokecají a proberou i věci, které se fotbalu netýkají.“

„Já se ani o fotbal vlastně nezajímám. Baví mě se tu potkat s ostatními, pokecat a podpořit náš tým.“

Z výše uvedených výroků je zřejmé, že fotbal má schopnost lidi sdružovat a prostřednictvím pravidelné interakce a komunikace je stmelovat. Respondenti často zmiňovali, že mají díky fotbalu možnost sejít se s kamarády a známými, které jinak nemají možnost potkat, a pobavit se s nimi. Několik respondentů dokonce uvedlo, že si neumí představit, že by fotbal v obci nebyl. Fotbalové zápasy jsou totiž jednou z mála možností, jak se setkat a pobavit se o různých věcech, nejen o fotbale.

Jen několik respondentů uvedlo, že fotbal není pro obec nijak zvlášť důležitý. Jednalo se o novousedlíky, kteří k fotbalu neměli žádný vztah. Při hlubším rozhovoru však sami uznali jeho význam pro ostatní občany.

„Pro mě osobně nijak prospěšný a důležitý fotbal není. Vůbec mě to nezajímá. Na druhou stranu je mi však jasné, že pro ostatní to důležité může být. Schází se tam dost lidí, a když se bavím s některými ze sousedů, slyším, jak fotbalem žijí a jak se často baví o tom, co se na fotbale stalo, jak hráli či co se následně dělo v hospodě.“

„Fotbal mě vůbec nezajímá. Ráda ale s dětmi zajdu na prolezačky u hřiště nebo na dětský den, který fotbalisti pořádají. Také se známými v létě rádi navštěvujeme Stínání kohouta a baví nás divadlo, kterým je to zakončeno.“

Z výroku této respondentky je zjevné, že fotbal v jejím životě nehraje nijak významnou roli. Fotbalový klub ji však ovlivňuje skrze kulturní aktivity, které pořádá. Stejně tak důležitý je i areál fotbalového hřiště, kde se nachází dětské hřiště s prolézačkami a kolotočem, zároveň je zde hospoda, kterou navštěvují i obyvatelé obce, kteří se o fotbal nezajímají. Vzhledem k tomu, že se v obci nenachází klasická náves ani žádné kulturní středisko, je hřiště a k němu přilehlý areál s hospodou jakýmsi centrem společenského dění v obci.¹⁵

Fotbal, respektive činnost fotbalového klubu, tak pro mnoho obyvatel obce představuje ústřední bod společenského života, jelikož jim umožňuje se vzájemně potkávat a vytvářet tak příležitosti k sociální interakci. Fotbal tak poskytuje důležitou formu sociální interakce nejen pro samotné hráče a jejich rodiny, ale také pro širší okruh lidí, kteří navštíví fotbalový zápas či jinou akci pořádanou fotbalovým klubem. Tyto sociální interakce se stávají prostředkem k posilování vztahů mezi lidmi. To ukazuje na schopnost fotbalu přispívat k utváření a rozvoji sociálního kapitálu.

3.1 Stručná charakteristika obce Načešice

Obec Načešice leží v Pardubickém kraji, v okrese Chrudim. Nachází se ve výšce 323 m n. m. na úpatí Železných hor. Obec se skládá ze dvou základních sídelních jednotek, jimiž jsou Načešice a Licomělice. V současnosti žije v obci 578 obyvatel. Obec má výhodnou polohu, jen 2 kilometry od města Heřmanův Městec, kde se nachází zdravotnické středisko, základní škola, spousta obchodů, restaurační a ubytovací zařízení

---

¹⁵ Ve fotbalovém areálu se nachází jediné dětské hřiště v obci. Dále zde byl v minulém roce vystavěn nový multifunkční sportovní areál.

V obci se nachází jeden obchod se smíšeným zbožím a hospoda v areálu fotbalového klubu. Občanskou vybavenost zajišťuje obecní úřad a mateřská škola. Působí zde 3 zájmové spolky: TJ Mezilesí Načešice, SDH Načešice, SDH Licomělice. Spolky pořádají každoročně několik akcí: sportovní ples (koná se v lednu), hasičský ples (koná se v únoru), dětský den (červen) a Staročeské stínání kohouta (koná se začátkem července). Většinu těchto akcí pořádá spolek TJ Mezilesí Načešice, který je hlavním nositelem společenského dění v obci. Ve sportovním areálu, který má spolek na starosti se nachází hospoda, taneční parket, dětské hřiště a nově také víceúčelového hřiště. Sportovní areál TJ Mezilesí Načešice představuje centrum společenského dění. Kromě fotbalových zápasů mládežnických týmu a týmů dospělých, se zde konají i další akce jako jsou taneční zábavy či zábavné akce pro děti.

3.2 Charakteristika TJ Mezilesí Načešice

3.2.1 Historie fotbalu v obci Načešice

Fotbal jako sportovní odvětví byl dlouho provozován jen ve městech. Na vesnicích byl velkou neznámou a nejinak tomu bylo v Načešicích. K rozšíření tohoto sportu došlo až po první světové válce. Během dvacátých let minulého století se začal fotbal rozvíjet v sousedním městečku Heřmanův Městec. Fotbalový tým SK Heřmanův Městec patřil na konci 20. let mezi přední kluby tehdejší východočeské župy fotbalové. Postupem času začal fotbal lákat mládež z okolních vesnic. Mezi ně patřili i kluci z Načešic, kteří nevynechali jediné utkání a následně začali hrát přímo na návsi v Načešicích, nebo na pasece po vykáceném lese za Umlaufovými nebo na Jiráskově (Šnoplově) louce po sklizni otav. Obyvatelé obce, ani rodiče účastníků však zpočátku neměli pro tuto novou klukovskou zálibu pochopení a často z návsi či pasek vyháněli.

Zásadní posun se udál poté, co se do Načešic přistěhovali z Vídně bratři Kubelkové (Franz, Karel a Pepi-odchovanci Rapidu a později hráči SK Heřmanův Městec), kteří místní kluky naučili pravidla hry. Počet kluků, kteří hráli fotbal, rostl a postupně se zvyšoval zájem o tento sport i u odrostlejších obyvatel, kteří často zkusili s kluky zahrát. Ti si již na pasece za Umlaufovými postavili normální branku (jen jednu) a tam trénovali spolu s mladšími. Dosavadní odpor starších obyvatel se postupem času lámal a fotbal se během několika let stal nejvíce provozovanou hrou v obci.

V létě v roce 1930 byl v hostinci U Nováků zvolen přípravný výbor, který stanovil podmínky vzniku fotbalového klubu. Bylo stanoveno, že zakládajícím členem se stane ten, kdo složí zápisné aspoň 50 Kč a členové ostatní-aktivní či přispívající-zápisné 10 až 20 Kč, a že budou platit pravidelný měsíční příspěvek všichni členové po dvou korunách. Při tom si však musí

každý hráč ze svého obstarat a udržovat výstroj (dresy, kopačky...) a veškeré práce spojené s úpravou hřiště, klubovny, administrativou atd., že vykoná povinně a zdarma. Velkým problémem bylo opatření vhodného pozemku na hřiště. Po velkém shánění podařilo se nám pronajmouti od rolníka Josefa Kocka. Hřiště bylo sice nevhodné, ale byli jsme rádi, že jsme ho získali. Nejvýznamnějším utkáním byl o Načešické pouti 24. srpna 1930 zápas s Úřednickou XI. AFK Chrudim s výsledkem 6:4 pro domácí celek. Je samozřejmé, že jsme hráli ještě "na černo", bez úředního povolení, bez legitimací a bez pojištění. Každý na své riziko. Východočeská župa fotbalová v Pardubicích zakázala úřední zprávou ve VČS z 30. 10. 1930 všem registrovaným klubům hrát s SK Načešice, protože není členem ČAF a to pod pokutou 1000,- Kč. Nezbylo nám než uvažovati o řádné legalizaci. Po vypracování stanov a jejich schválení Zemským úřadem v Praze a Okresním úřadem v Chrudimi došlo konečně k definitivnímu a legálnímu ustanovení sportovního klubu v Načešicích. Stalo se tak v neděli 14. prosince 1930 v hostinci U Kocků. Účastnilo se 34 členů. V roce 1934 klub získal hřiště do svého vlastnictví ale roku 1935 až 1973 pozastavení činnosti.

V září v roce 1973 došlo vzkříšení a obnovení činnosti. Byla ustavena nová tělovýchovná jednota, a protože většina členů je z řad členů a pracovníků místního JZD Mezilesí, převzala TJ i jeho název. Prvním předsedou se stal předseda JZD Josef Brandstein. Bylo přikročeno k rozšíření stávajícího fotbalového hřiště, naplánovaná výstavba kabin a dalších prostorů i pro jiné sporty-prostě plán vybudovat sportovní areál a počítáno i se základní tělesnou výchovou. Vesměs velké plány, jejichž postupné uskutečňování si vyžádá více let. Roku 1983 došlo k založení B mužstva za vidinou, že zde mladí hráči budou rozvíjet svůj talent s vyhlídkou pozdějšího přeřazení do mužstva A, a těm starším, aby mohli ve své sportovní činnosti podle svých možností a kondice dále pokračovat.

3.2.2 Současná podoba klubu

V současné době působí v klubu A tým, který hraje 1.A třídu Pardubického kraje. Je nutné podotknout, že tato soutěž je pro takto malou vesnici velký úspěch. Dále v klubu působí B tým, který hraje 4. třídu okresu Chrudim. Za rezervu nastupují převážně starší hráči, kteří si už své odkopali a nyní se už jen baví fotbalem. Mládež musela spojena se sousedním Heřmanovým Městcem a nedalekými Cholticemi. Pro fotbal nejen v Načešicích je udržení fotbalové mládeže velice důležité, neboť tým, který hraje krajskou soutěž musí mít alespoň jeden mládežnický tým jinak musí platit poplatek ve výši 20 000Kč. Klub pořádá každoročně různé sportovní akce jako například sportovní ples nebo staročeské stínání kohouta. V roce 2018 došlo díky podpoře obce k vybudování víceúčelového hřiště v areálu klubu, které slouží, jak klubu TJ Mezilesí

Načešice, tak široké veřejnosti. V příštím roce klub oslaví výročí devadesáti let od založení klubu.

3.3 Utváření a rozvoj sociálního kapitálu

Jak již bylo naznačeno, fotbalový klub a jeho aktivity mají zásadní vliv na utváření sociálního kapitálu v obci. Utvářejí se zde vztahy a kontakty, které mohou být aktérům vzájemné interakce užitečné i mimo dění okolo fotbalu. A právě tyto vztahy a vzájemné vazby jsou pro aktéry zdrojem sociálního kapitálu, jak o něm mluví Putnam (2000: s. 32).

„Fotbal je skvělou příležitostí se potkat s ostatními. Koukáme na fotbal, přitom pokecáme a pobavíme se o různých věcech. Nejen o fotbale, ale i o práci, o politice a dalších věcech. Neumím si představit, co by se dělo, kdyby tu fotbal skončil. Nebyl by důvod se sejít. Lidi by se neselekávali a zůstávali by doma na svých zahradách a u televize.“

Díky aktivitám fotbalového klubu jsou utvářeny sociální sítě, v rámci nichž dochází k sociálním interakcím, které následně podporují reprodukci sociálního kapitálu formou přenosu a sdílení zdrojů, informací a znalostí. To následně může mít pozitivní přínos pro jedince i celou komunitu (srov. Mohan a Mohan 2002).

Jednotlivcům může sociální kapitál přinést mnohé výhody, jako je rozšíření sociálních kontaktů či získání práce, což potvrzují i následující výroky:

„Potkám se tu s kamarády a často pak po fotbale řešíme i jiné věci než zápas. Probereš, kdo co dělá, s čím potřebuješ pomoci. Když třeba potřebuješ s něčím pomoci nebo poradit, tak to probereš s ostatními a vždycky se někdo najde, kdo ti pomůže, nebo odkáže na někoho dalšího.“

„Díky známostem z fotbalu se mi několikrát podařilo sehnat brigádu a mohl jsem si tak přivydělat ke studiu.“

„Kluci z fotbalu mi hodně pomáhali při stavbě domu. Já naopak vypomůžu, když někdo potřebuje rozvést elektriku v baráku.“

Sociální kapitál však může přispívat k ekonomickému a sociálnímu rozvoji či sociální soudržnosti celé komunity (srov. Tonts 2005, s. 138). Tato stránka sociálního kapitálu se projevila například při stavbě multifunkčního hřiště či hospody, na které se dobrovolně podílelo mnoho lidí, kteří se okolo fotbalu pohybují.

„To, že na fotbale potkáš lidi různých profesí, může být výhodné. Když jsme tu stavěli hospodu, tak hodně kluků, kteří dělají řemeslo, při stavbě pomohlo. Někdo má bagr, někdo je zedník či

pokryvač. Díky jejich pomoci se podařilo hospodu postavit mnohem levněji, než kdyby to obec zadala nějaké soukromé firmě.“

Respondenti často poukazovali na to, že fotbal napomáhá k utváření lokální hrdosti a pocitu sounáležitosti. To se nejvíce ukázalo, když se respondenti zmiňovali o zápasech se soupeři z nedalekých měst (Heřmanův Městec, Chrudim, Pardubice). Zápasy s týmy z těchto měst byly respondenty popisovány, jako by obce soupeřily mezi sebou.

„Třeba zápasy se sousedním Heřmaňákem bývají dosti vyhecované a ta rivalita je cítit již před dlouho před zápasem. Vzájemně se s Městečáky hecujeme a popichujeme, kdo že to tentokrát vyhraje.“

Z vyjádření respondentů vyplývá, že působení fotbalového týmu u mnoha lidí posiluje pocit sounáležitosti a pospolitosti s ostatními občany obce. Fotbal tak vytváří prostor pro budování kolektivní identity postavené na příslušnosti k místnímu týmu.

„Nehrajeme jen pro sebe. Děláme to pro Načešice. Když vyhraje, tak z toho mají lidi radost. Můžeme tak zviditelnit vesnici a dělat jí dobré jméno.“

„Člověku záleží na tom, jak se nám daří. Když pak během týdne po zápase potkáš lidi z vesnice, kteří ti vypráví o tom, jak jsme hráli, jak je naštvalo, že jsme třeba prohráli, nebo naopak jakou jsme jim udělali radost svým výkonem.“

Z těchto vyjádření je patrné, že fotbal přispívá k utváření a rozvoji svazujícího kapitálu, jehož předpokladem je určitá homogenita členů, založená na příslušnosti ke klubu a sdíleným hodnotám v rámci této sociální sítě. Sociální kapitál, který vzniká v rámci interakcí a vazeb tvořících tuto sociální síť, funguje jako vnitřní tmel komunity (srov. Putnam 2000).

Z rozhovorů s respondenty také vyplynulo, že fotbal napomáhá překračovat různé sociální bariéry, jako je povolání, věk, gender či etnicita. Díky přemostujícímu aspektu sociálního kapitálu pomáhá fotbal překonávat různé sociální bariéry a přispívá k lokální soudržnosti a zároveň zvyšuje schopnost sociálních, kulturních či finančních odlišností.

„Díky fotbalu máme možnost se tu potkávat a navzájem poznávat s lidmi, které bysme jen těžko potkali, nebýt fotbalu. Potkáš tu zedníka, ajťáka, elektrikáře, učitele i zdravotního bratra. Od všeho něco a to je na tom to pěkné, že je fotbal vlastně pro všechny.“

„Hráči i lidi, co se tu o fotbal starají, mají různá zaměstnání. Máme zde zedníky, policajty, učitele i studenty. Je to směs různých profesí.“

Z těchto výroků vyplývá, že ve fotbalovém klubu působí lidé různých povolání. Povolání tak není bariérou pro komunikaci mezi lidmi na fotbale.

Z výzkumu také vyplývá, že fotbal spojuje i lidi různého pohlaví a napomáhá jejich vzájemné interakci. Ve fotbalovém klubu působí i několik žen, které významným způsobem přispívají k jeho fungování. Fotbalový zápas je také společenskou událostí, kterou si nenechá ujít mnoho místních žen.

„Holky zde fotbal hrát nechtějí, ale zapojují se do chodu klubu a hodně jich chodí na zápasy. Můžou si tu spolu pokecat a naplánovat nějaké společné akce.“

Fotbal také dokáže spojovat lidi různého věku. Vzhledem k tomu, že zde působí několik mládežnických družstev, které trénují současní či bývalí hráči, dochází k prolínání generací. To je zjevné zejména při zápasech B týmu, za který hrají hráči ve věku okolo 50 let společně s dvacetiletými hráči.

Významnou roli hraje fotbal také v otázce zapojování novousedlíků do komunity obce. Jak již bylo zmíněno, akce fotbalového klubu jsou jedněmi z mála společenských událostí, které se v obci uskuteční. Fotbal tak poskytuje možnost nově přistěhovalým obyvatelům obce se seznámit se spoluobčany.

„Do aktivit obce jsem se zapojil až poté, co jsem začal hrát za místní fotbalový klub. Na trénincích a po zápasech jsem měl možnost seznámit se s místními a navázat s nimi přátelské vztahy. Bez fotbalu by mi to trvalo mnohem déle.“

„S místními jsem se začala bavit až po dětském dni, kterého jsem se s dětmi zúčastnila. Bylo tu mnoho lidí z vesnice a já měla možnost s nimi navázat kontakt.“

3.4 Negativní vliv fotbalu na sociální kapitál v obci

Doposud byly zmiňovány pozitivní aspekty fotbalu. Z výše uvedených zjištění by se mohlo zdát, že fotbal představuje bezproblémový nástroj pro rozvoj společenského života v obci. Je však třeba nepodlehnout tomuto romantizujícímu pohledu. Tonts (2005) upozorňuje na to, že pozitivní aspekty sociálního kapitálu bývají často přeceňovány. Je nutné vzít v úvahu negativní aspekty sociálního kapitálu a zaměřit se také na jeho „stinnou stránku“. Fotbal může, kromě pozitivního vlivu na dění a vztahy v obci, být zdrojem exkluze a nerovnosti.

3.4.1 Novousedlíci

Z rozhovoru s novousedlíky vyplynulo, že na některé z nich působil místní klub jako uzavřená komunita, která mezi sebe jen tak někoho nepustí.

„Fotbalisté na mě dlouho působili jako vlastně poměrně uzavřená společnost, která mezi sebe jen tak někoho nepustí. Kor, když nehraju fotbal.“

Dva z respondentů, kteří žijí ve vesnici poměrně krátce, naopak uvedli, že zapojení do dění okolo fotbalu jim nečinilo žádné potíže. Poukazovali však na to, že je potřeba vlastní iniciativa.

„Já si nemyslím, že by to byl problém. Je to spíš o tom člověku, zda se chce do něčeho zapojit či ne. Když jsem se sem přestěhoval, tak jsem vyrazil na zápas, dal se tu do řeči s lidmi a optal se, zda bych mohl také hrát. Nebyl to žádný problém. Během chvíle mi zařídili registračku a mohl jsem hrát. Je tu dobrá parta a přijali mě mezi sebe bez problémů.“

„Fotbal nehraju, ale rád sem chodím na zápasy. Je to sranda. U fotbalu se vyřveš a pobavíš. Pak se dáš do řeči s místními a je to. Jsou rádi, když se tu někdo nový objeví.“

Několik respondentů z řad aktivních členů naopak poukazovalo na fakt, že novousedlíci se, až na výjimky, nezapojují do fotbalu, respektive do dění v obci.

„Za poslední léta tady vyrostlo mnoho nových domů, přistěhovali se noví lidé. Do dění v obci se však příliš nezapojují. Málokdy je uvidíš na nějaké akci, která se tady koná.“

„Lidi z těch nových baráků na fotbal nechodí. Nepamatuju se, kdy jsem tu naposledy někoho z nich viděl na zápase či v hospodě.“

„Nových lidí sem přijde bohužel málo. Přijdou jen občas (1x-2x), dají si pivo a párek, ale neudělají si z toho takovou tradici, což je určitě škoda.“

Respondentů, kteří jsou zapojeni do dění okolo klubu, jsem se ptal i na důvody, proč si myslí, že noví obyvatelé obce na fotbal nechodí a nezapojují se do aktivit klubu. Poukazovali zejména na „jiný styl života“ a „nezájem o fotbal“ nových obyvatel obce.

„Novousedlíci podle mě nechodí kvůli tomu, že mají hodně práce kolem domů, mají malé děti, chtějí se jim věnovat. Je to určitě škoda, možná by nebylo marné zkusit něco nového třeba cvičení s dětma, je možné že by se to chytlo a později by to mohlo být prospěšné pro fotbal.“

„Ti noví se neznají, a proto nechodí. Přijde jim to třeba blbě. Každý není takový, že by přišel třeba na hřiště nebo do hospody s tím, že se chce zapojit.“

V tomto ohledu však klub nepůsobí jako uzavřená společnost, která by nikoho nového nepustila. Ba naopak velká část respondentů poukazovala na to, že větší zapojení a angažovanost novousedlíků by byly vítané.

„Podílet se může každý, kdo má chuť. Jsme rádi za každého člověka, který chce pomoci a zapojí se do aktivit klubu, ať už jako hráč, trenér či řadový člen. Člověk však musí chtít a být aktivní.“

„Začlenění není těžké .... Je to jen o tom, že ten člověk musí chtít.“

Novousedlíci však ve většině případů své malé zapojení do aktivit klubu, respektive obce připisovalo zejména jinému způsobu života. Při rozhovorech s novousedlíky jsem se dozvěděl, že hlavními důvody, proč se dění okolo fotbalového klubu neúčastní je nezáměr o fotbal, odlišné koníčky a nedostatek času. To potvrzují i názory respondentů z řad novousedlíků:

„Nemyslím si, že by mi někdo nebo něco bránilo v zapojení do těch aktivit. Spíše mě to nezajímá. Raději si vyjedu po okolí na kole nebo si jdu zaběhat, než abych chodil s ostatními čekat do balonu.“

„Rád bych se zapojil více, ale není na to čas. Z práce se vracím až okolo páté odpoledne, a když dorazím, tak se raději věnuji rodině a věcem okolo baráku, než abych se hnal někam na trénink. Na to není čas. ... No a manželka by to asi taky zrovna nepřijala s úsměvem, kdybych hned letěl na hřiště.“

3.4.2 Fotbal vs. hasiči

Z výzkumu vyplynulo, že v minulosti zde byly drobné neshody mezi fotbalisty a hasiči. Dnes jsou však dle respondentů vztahy s hasiči na dobré úrovni. Oba spolky se vzájemně podporují a vypomáhají si, když je potřeba. Vzájemně navštěvují i akce, které tyto spolky pořádají.

„Před pár lety tu byly určité spory a rivalita mezi fotbalisty a hasiči. Dnes už je to ale lepší. Navzájem si vypomáhají. Fotbalisti půjčují hasičům hřiště na tréninky a soutěže. Hasiči naopak pomáhají třeba s čerpáním vody pro zavlažování.“

„Rivalita mezi spolky není. Maximálně mezi jednotlivcema. Občas si někdo do fotbalistů rejpně, že jsou to kopačky hloupý, ale je to spíš takové to hospodské popichování u piva, nic vážného.“

Jistá rivalita mezi některými členy těchto spolků je stále cítit. Projevuje se však spíše v osobní rovině. Nejde o nic závažného, co by narušovalo vztahy v obci a znesnadňovalo spolupráci mezi oběma spolky.

I přes výše uvedené odlišnosti, neshody a potíže je z výzkumu zřejmé, že fotbal má schopnost tyto rozdíly spíše odstraňovat a napomáhá tak k budování větší sociální soudržnosti v obci. Má schopnost sdružovat jedince z různých sociálních skupin, pomáhá odstraňovat a překonávat rozdíly na základě sociálního postavení, věku, pohlaví, etnicitě či délce pobytu v obci. Tvoří rozsáhlou síť a široké spektrum informací a zdrojů, ke kterým mají členové sítě přístup. Zapojením do aktivit fotbalového klubu se jedinec stává součástí sociální sítě, která tyto zdroje sdílí. A právě přístup k těmto zdrojům je základním předpokladem pro tvorbu sociálního kapitálu.

Na základě uvedených zjištění můžeme fotbalový klub TJ Mezilesí Načešice považovat za prostor, ve kterém vzniká sociální kapitál. Prostřednictvím interakce a sdružování jedinců v rámci aktivit fotbalového klubu dochází ke tvorbě vazeb a vztahů, které jsou pro členy klubu důležité. Tyto vztahy a vazby jsou dále rozvíjeny investicemi jednotlivých aktérů, které mohou nabrat podobu společného trávení volného času, sdílení informací či poskytování podpory ostatním členům sociální sítě. Tím je podporována vzájemná důvěra a reciproční chování, které napomáhá utváření pocitu sounáležitosti a vzniku silnějších a trvalejších vazeb, které hrají zásadní roli při utváření a rozvoji sociálního kapitálu.

3.5 Pokles participace na fotbale

V předchozí kapitole jsem se věnoval schopnosti fotbalu utvářet a rozvíjet sociální kapitál. V posledních letech však došlo k zásadním změnám, které tuto schopnost fotbalu narušily. I přes výše zmiňovaný význam fotbalu pro společenské dění v obci, dochází v posledních letech ke snižování počtu lidí podílejících se na dění okolo fotbalového klubu, i přesto, že počet obyvatel obce postupně narůstá. Na tento trend upozorňuje ve své práci také Krajňák (2013).

Snižování participace lidí na fotbale se projevuje v několika rovinách-počet lidí zapojených do fungování klubu, počet hráčů, návštěvnost zápasů atd. Jednotlivé roviny se nyní pokusím přiblížit.

3.6 Lidé zajišťující provoz klubu

Venkovský amatérský fotbal je založen na dobrovolné angažovanosti jednotlivců za účelem naplnění společného cíle – pokud možno úspěšné fungování fotbalového klubu. Veškerá činnost fotbalového klubu stojí na lidech, kteří denně vynakládají své úsilí do chodu klubu ve svém volném čase. Bez přispění těchto lidí by fotbal na venkově nemohl fungovat. Nejde jen o samotné hráče a trenéry, patří sem i lidé, kteří se starají o hřiště, perou dresy, připravují zázemí, starají se o administrativu či finance klubu.

Počet těchto lidí však postupně klesá. Dochází tak k tomu, že jeden člověk musí zastat více pozic. *Tyto pozice dnes často zastávají lidé v důchodovém věku.*

„Dříve jsem měl na starosti jen sekání hřiště. Dnes se však starám i o přípravu hřiště před zápasem-lajnování, pověšení sítí a tak. Práce přibýlo. Nikdo to však nechce dělat.“

„Málokdo chce pomoci. Lidé si ani neuvědomí, kolik je práce okolo, kolik to stojí času a úsilí připravit vše na zápas, od přípravy hřiště, nachystání dresů, občerstvení atd. Veškerou tuto práci dělá pár stejných jedinců. Nikdo nový se nechce zapojit.“

3.7 Hráči

Snižování míry fotbalové participace je viditelné i na hráčské základně týmů Načešic ve všech kategoriích. Místní fotbalové týmy se v posledních letech potýkají s nedostatkem hráčů.

„Celkově upadá zájem hráčů o fotbal. Hráče musíš dneska neustále přemlouvat, aby přišli na trénink, nebo dokonce i na zápas. Na zápasy často jezdíme jen v 11 či 12 lidech. Mnoho hráčů raději jede na koncert či na chatu s kamarády, než aby jeli na zápas.“

Starší hráči postupně ukončují kariéru, a jelikož malých fotbalistů je čím dál méně, není je kým nahradit. Ubývá zejména hráčů, kteří pochází přímo z Načešic či blízkého okolí. Za místní A tým tak hraje čím dál více hráčů ze vzdálenějších obcí. Tito hráči často nemají žádné vazby na obec a její obyvatele. Jezdí výhradně na zápasy, občas na tréninky, tím však jejich spojení s obcí a životem v ní končí.

„Ti mladí kluci nemají v podstatě žádný vztah k Načešicům. Odehrají zápas a jedou domů. Když je brigáda, tak se tu nikdo z nich neobjeví. Oni ani neví, kolik práce a času nás to stojí, aby tu mohl fotbal fungovat. A pak ještě remcají, když po nich chce člověk zaplatit členský příspěvek.“

Počet místních, kteří hrají za místní A-tým každým rokem klesá. Kádr je doplňován hráči ze vzdálenějšího okolí, kteří nemají žádné vazby k obci. Několik respondentů poukazovalo na to, že mnoho ze současných hráčů ani nezná.

„Já ani některý ty kluky neznám. Dřív se chodilo na fotbal i z toho důvodu, že byl člověk zvědavý na to, jak to půjde klukům ze sousedství, které člověk dobře zná. Dnes na ten fotbal koukáš a půlku týmu ani neznáš. To mě nebaví.“

Výše uvedená citace odkazuje na fakt, že tradičně byl tým složen převážně z kluků, kteří vyrostli v Načešicích či okolních vesnicích. Dnes je jich sotva polovina.

3.8 Děti

Velká část respondentů považuje za zásadní problém, který ohrožuje budoucnost fotbalu v obci, je snižující se počet dětí, které mají zájem o fotbal. Důvodů proč u dětí klesá zájem o fotbal je mnoho a do velké míry souvisí se rostoucím počtem volnočasových aktivit pro děti a vlivem moderních technologií na život dětí.

„Dneska ty děcka jen čučí do mobilu, nebo na televizi. Tráví většinu svého času zíráním do displeje či obrazovky. Je těžké je k fotbalu namotivovat.“

„Mají daleko více zájmů a koníčků. Celkově mají více možností jak trávit volný čas.“

„Děti dnes mají zájem asi stejný jako předtím jen je velká možnost jiných sportů, než byla, když sem byl mladý já. To nic jiného nebylo.“

„Přišli jsme ze školy hodili tašky do kouta a šli si ven kopat, jiná možnost ani nebyla.“

Založit mládežnická mužstvo je, vzhledem k nedostatku dětí, téměř nereálná záležitost a klub je nucen se spojovat s ostatními kluby v okolí, aby byly schopny sehnat dostatečný počet hráčů pro jednotlivé žákovské kategorie. Mládežnické týmy¹⁶ Načešic jsou tak v současnosti nuceny se spojovat s kluby z blízkého okolí.¹⁷

Spojování s jinými týmy má však svá úskalí. Tento způsob utváření týmů do budoucna děti rozděluje, jelikož budou pravděpodobně v dospělosti hrát v různých týmech. *Dalším problémem jsou odchody místních hráčů do větších klubů z okolních měst. Načešice tak přicházejí o hráče, kteří mohli být budoucností klubu. Navrácení těchto hráčů zpět do původního klubu je v dnešní době poměrně finančně náročné. Malé kluby, jako jsou Načešice, si takovou investici nemohou dovolit. Velký problém také činí fakt, že klub nemá vlastní dorostenecký tým. Chybí tak jakási návaznost, která by dětem umožňovala plynulý přechod do mužských týmů. Klub tak nemůže stavět na vlastních odchovancích, kterých je čím dál méně.*

3.9 Návštěvnost zápasů

Dalším z ukazatelů snižování fotbalové participace je klesající návštěvnost zápasů. Respondenti poukazovali na to, že zejména v posledních deseti letech výrazně klesl počet lidí, kteří navštěvují fotbalové zápasy místního klubu.

---

¹⁶ Přípravky, mladší a starší žáci

¹⁷ V současnosti jsou tak spojeny s fotbalovými týmy z Heřmanova Městce a z Choltic.

„Dnes na áčko chodí 50, maximálně 100 lidí, když se zadarí. Dříve to tu bylo plné lidí. Občas chodilo okolo 200 diváků. To byla atmosféra, to jsi měl zažít, kolik tu bylo lidu.“

„Lidi se tu mačkali okolo madel, hospoda byla plná. Vládla tu skvělá atmosféra... Na fotbal chodily celé rodiny. Byla to taková společenská událost pro obec a široké okolí“

Dle dostupných záznamů a vzpomínek respondentů dosáhla návštěvnost zápasů svého vrcholu v průběhu devadesátých let, kdy na zápasy chodilo až okolo 200 lidí. Od začátku nového tisíciletí, však začala klesat a dnes se návštěvnost pohybuje jen okolo 50 platících návštěvníků zápasu. Nižší návštěvnost znamená také méně peněz do klubové pokladny, což se samozřejmě projevuje i na finanční stránce klubu.

Snížení návštěvnosti je nejvíce viditelné při venkovních zápasech. Dle vzpomínek pamětníků v průběhu devadesátých let jezdil na venkovní zápasy zcela zaplněný autobus, kde spolu cestovali fanoušci klubu, společně s hráči a funkcionáři týmu.

„Na tu dobu velice rád vzpomínám. Autobus jezdil na venkovní zápasy úplně narvané. Málodky se našlo volné místo. A to se podepsalo i na atmosféře, zejména při cestách domů po vyhraném zápase. Když se vyhrálo, tak se autobus otřásal v základech. Všichni jsme dohromady slavili. Během těch cest jsme toho hodně zažili.“

Zajímavostí je, že na zápasy v tomto období jezdily v hojném počtu i manželky fotbalistů, které utvořily partu a podporovaly své muže. Dnes jezdí autobus na venkovní zápasy poloprázdný a velice často se osazenstvo autobusu skládá pouze z hráčů týmu, trenéra a vedoucího mužstva. Fanoušci už s týmem málodky vyrazí. Vzájemná interakce mezi hráči a fanoušky je tak významně omezena, čímž je omezen i rozvoj sociálního kapitálu v rámci sociální sítě.

„Dříve bylo normální, že na zápasy jezdily manželky fotbalistů. Jezdily běžně i na venkovní zápasy. Když jsme hráli v nějakém hezkém městě, třeba v Litomyšli, tak se šly před zápasem společně podívat do města. Po zápase s námi poseděly v hospodě. Byla to sranda. Člověk nemusel spěchat domů za rodinou jako teď. Víc to stmelovalo kolektiv.“

„Dříve s náma jezdili ženský skoro na každý zápas. Měly dobrou partu. Jeli na zápas, tam si spolu pokecali, pobavili se a často se pak navštěvovaly a kamarádily spolu.“

Dnes se na zápasech manželky fotbalistů objevují jen sporadicky, o dětech hráčů ani nemluvě. V důsledku toho se manželky a přítelkyně hráčů vzájemně ani neznají a nevznikají mezi nimi žádné sociální interakce a vazby. Mnoho hráčů tak dnes často ihned po zápase spěchá domů za rodinami a neposedí spolu s ostatními hráči. To má zásadní vliv na stmelování kolektivu a míru

sociálních interakcí jak mezi samotnými hráči, tak mezi hráči a fanoušky týmu. To má následně vliv i na míru sociálního kapitálu, který je s fotbalem spojený.

K tomu můžu přidat i své vlastní zkušenosti. V tomto období jsem jako dítě také jezdil s rodiči na zápasy. Dodnes si pamatuju tu atmosféru na zápasech a při cestách ze zápasů. Na zápasy jezdili celé rodiny a my jako děti měly také svou partu a těšili jsme se na každý zápas, na který společně s týmem vyrazíme.

Vysoká návštěvnost na venkovních i domácích zápasech výrazně přispívala k pocitu vzájemné sounáležitosti k místnímu klubu. Hráči a jejich rodiny, funkcionáři i fanoušci klubu získávali společné zážitky, na které dodnes rádi vzpomínají. Tyto zážitky výrazně přispívaly k posilování pocitu pospolitosti a vzájemné sounáležitosti. To mělo zásadní vliv na posilování svazující aspektu sociálního kapitálu.

V rámci výzkumu jsem se zaměřil i na to, jaké **hlavní důvody klesající míry participace na fotbalovém dění.**

- **Široká škála sportovních odvětví**

Dříve byla veškerá sportovní činnost na vesnici omezena v podstatě jen na 2 sporty – fotbal a hokej. V posledních letech však roste popularita dalších sportů, jako je florbal, hokejbal, basketbal, volejbal či tenis. To se projevuje zejména u dětí a mládeže, kteří mají ve školách na výběr ze široké škály kroužků a sportů.

„Stačí se podívat, co dětem nabízejí ve škole. Hned v září dostanou seznam asi 10 kroužků, na které mohou docházet. Fotbal už pro děti není terno. Táhne je to spíše k florbalu či hokejbalu, který má ve Městci¹⁸ tradici.“

Trendem posledních let se staly individuální sporty, které začalo mnoho lidí preferovat.

„S fotbalem jsem skončil, protože už mě nebavilo chodit na tréninky, ani na zápasy. Člověk pak měl zabít celý víkend. Raději chodím běhat. To mě baví. Běhat můžu kdykoli a můžu tomu přizpůsobit i svůj program. To u fotbalu nejde.“

- **Stárnutí aktérů zapojených do chodu klubu**

---

¹⁸ Respondent tím míní město Heřmanův Městec, kam dochází do školy děti z Načešic.

Z mého zkoumání vyplývá, že o chod klubu se starají výhradně starší členové. Mladí se, až na výjimky, nechtějí do činnosti klubu zapojovat. Vypovídající je například fakt, že věkový průměr členů výboru je 52 let.

„Problém fungování je, že výbor je přestárlý a omladit výbor je těžký, protože mladší nemají zájem je nahradit. Spousta nich si stěžuje a neustále říká, co jak se má udělat, ale když na ně přijde řada tak z toho uhnou.“

„Všichni, co se tu okolo fotbalu motáme, máme už svá léta. Dokud máme síly, tak to ještě jde, ale co potom? Mladí se nechtějí zapojovat a dělat něco pro klub. Mají jiné záliby.“

„Myslím si, že rozdíly mezi generacemi jsou dány dobou. Dneska ty mladý jsou zvyklý mít vše zadarmo. Když to nemají, tak jsou nespokojení a fňukají. Podobně je tomu i v tréninku. Všechno hned vzdávají, nekousnou se a nemakaj, aby něco dokázali.“

Tento výrok vyjadřuje rozčarování starších členů klubu nad přístupem mladých k podílení se na zajištění všech potřebných činností pro řádné fungování klubu. Mnoho z nich by si již rádo odpočalo a předalo pomyslné žezlo správy na klubem mladším členům. Nemají však komu, protože ze strany mladých není zájem.

- **Neochota mladých se do chodu klubu zapojit**

Fotbal pro většinu mladých hráčů představuje jen jeho sportovní stránka, tedy tréninky a zápas. O dění okolo fotbalu většina z nich nejeví zájem. Z rozhovorů, které jsem s nimi vedl, jasně vyplývá, že fotbal pro ně představuje zejména způsob sportovního vyžití a odreagování. Společenskou nadstavbu a význam fotbalu pro život v obci již za tím nevidí.

„Fotbal mě baví. Můžu si zahrát a udržovat si tak fyzickou kondici. Na víc ale nemám čas. Mám hodně práce a taky další koníčky. Nikdo po mě přeci nemůže chtít, abych pak ještě zařizoval věci okolo správy hřiště.“

Mezi důvody, proč se nechtějí zapojit, mladí hráči nejčastěji uváděli nedostatek času, pracovní vytíženost, preferování individuálních sportů jako dominantní formy trávení volného času. Paradoxní je, že většina mladých hráčů ještě studuje a nemá žádné rodinné závazky. Na rozdíl od lidí, kteří se o chod klubu starají, z nichž mají všichni vlastní zaměstnání, rodiny a dům, o který se musí starat.

- **Zapojení novousedlíků**

Jak jsem již uvedl, počet obyvatel obce se v posledních letech zvýšil. Zejména díky výstavbě nových domů na okraji obce. Respondenti z řad aktivních členů však poukazovali na fakt, že tito noví obyvatelé se, až na výjimky, do fotbalu nezapojují.

„Za poslední léta tady vyrostlo mnoho nových domů, přistěhovali se noví lidé. Do dění v obci se však příliš nezapojují. Málokdy je uvidíš na nějaké akci, která se tady koná.“

„Lidi z těch nových baráků na fotbal nechodí. Nepamatuju se, kdy jsem tu naposledy někoho z nich viděl na zápase či v hospodě.“

„Nových lidí sem přijde bohužel málo. Přijdou jen občas (1x-2x), dají si pivo a párek ale neudělají si z toho takovou tradici což je určitě škoda.“

Respondentů, kteří jsou zapojeni do dění okolo klubu, jsem se ptal i na důvody, proč si myslí, že noví obyvatelé obce na fotbal nechodí a nezapojují se do aktivit klubu. Poukazovali zejména na „jiný styl života“ a „nezájem o fotbal“ nových obyvatel obce.

„Podle mě nechodí kvůli tomu, že mají hodně práce kolem domů, mají malé děti, chtějí se jim věnovat. Je to určitě škoda, možná by nebylo marné zkusit něco nového třeba cvičení s dětma, je možné že by se to chytlo a později by to mohlo být prospěšné pro fotbal.“

„Ti noví se neznají, a proto nechodí. Přijde jim to třeba blbé. Každý není takový, že by přišel třeba na hřiště nebo do hospody s tím, že se chce zapojit.“

Při rozhovorech s novousedlíky jsem se dozvěděl, že hlavními důvody, proč se dění okolo fotbalového klubu neúčastní je nezájem o fotbal, odlišné koníčky a nedostatek času.

„Nemyslím si, že by mi někdo nebo něco bránilo v zapojení do těch aktivit. Spíše mě to nezajímá. Raději si vyjedu po okolí na kole, nebo si jdu zaběhat, než abych chodil s ostatními čekat do balonu.“

- **Odlišný způsob života**

Způsob trávení volného času se na vesnici prochází významnou proměnou. Začínají se vytrácet znaky sociálního systému tradičního venkova, které venkovskou společnost odlišovaly od té městské. V obci narůstá počet lidí, jejichž způsob života se podobá spíše městskému. Lidé tráví mnohem více času ve svých domech, u televize, na počítači či prací na zahradách.

„Z práce jezdím pozdě odpoledne dost utahanej a jsem rád, že si sednu. Čas pak radši trávím u televize či u počítače.“

„Rád bych se zapojil více, ale není na to čas. Z práce se vracím až okolo páté odpoledne a když dorazím, tak se raději věnuji rodině a věcem okolo baráku, než abych se hnal někam na trénink. Na to není čas. ... No a manželka by to asi taky zrovna nepřijala s úsměvem, kdybych hned letěl na hřiště.“

Mnoho lidí dojíždí do práce do velkých měst v okolí a vrací se až pozdě odpoledne. Nezbyvá jim tak mnoho času na pravidelné kolektivní aktivity.

Prostřednictvím svého výzkumu jsem se snažil ukázat, že fotbal v posledních letech postupně ztrácí svou schopnost přispět k růstu sociálního kapitálu. Výše uvedené příklady snižování fotbalové participace jsou dle mého názoru ukázkou eroze sociálních „pout a mostů“, které utvářejí a rozvíjejí sociální kapitál. Jejich eroze je z velké části důsledkem snižování vzájemného sdružování lidí v rámci aktivit fotbalového klubu. Spolu s Putnamem se domnívám, že mezi příčiny tohoto stavu úzce souvisí s procesy urbanizace, individualizace a rozvoje moderních komunikačních a informačních technologií (televize, sociální sítě). V souvislosti s těmito procesy dochází k oslabování komunitních vazeb. Když jsem se respondentů dotazoval na to, zda se vztahy mezi občany zlepšují či zhoršují, tak většina uvedla, že se příliš nemění. Spíše poukazovali na to, že slábne zapojení obyvatel do kulturního a společenského života v obci. I přes rostoucí počet obyvatel obce, klesá počet lidí podílejících se na veřejném životě. Fotbalu se nedaří zapojit nové obyvatele do dění v obci. Je tak zjevné, že se snižující se participací lidí na fotbale dochází k poklesu sociálního kapitálu. Fotbal tak ztrácí svou schopnost utvářet a rozvíjet sociální kapitál, což následně ovlivňuje i společenský život v obci.

ZÁVĚR

V současnosti se český venkov potýká s mnoha problémy, mezi něž patří nezaměstnanost a nedostatek pracovních příležitostí, zavírání obchodů a restaurací, škol, či nedostatek možností ke společenskému, kulturnímu a sportovnímu vyžití. Pod vlivem těchto problémů dochází k úpadku venkovského způsobu života a soudržnosti jeho obyvatel.

Tyto procesy významně ovlivnily i český amatérský fotbal, který je neoddělitelnou součástí mnoha českých vesnic. Na vesnicích nemá fotbal kdo hrát. Ubývá lidí, kteří by měli zájem se o klub starat nebo se na akcích klubu aktivně podílet. Upadá zájem dětí o fotbal a kvůli nedostatku dětí jsou rušeny mládežnické týmy. Následně pak není kým naplňovat mužstva dospělých. Fotbal tak pomalu mizí z českých vesnic. V průběhu posledních let se z českých fotbalových soutěží odhlásila zhruba desetina týmů. Není to však jen problém České republiky, obdobné tendence se projevují v mnoha dalších zemích. Ve své bakalářské práci jsem se snažil ukázat, že jedním z hlavních důvodů tohoto trendu je snižující se schopnost vesnického fotbalu sdružovat lidi a přispívat tak k růstu sociálního kapitálu na venkově.

Cílem této práce bylo na tento trend upozornit a přispět tak k záchraně amatérského vesnického fotbalu, jelikož je jedním z tradičních nositelů společenského života v mnoha vesnicích. Má-li mít český venkov budoucnost, je třeba, aby o život ve venkovských obcích měli zájem zejména mladí lidé, kteří mají ke své obci vztah. Zásadním problémem však je, jak takové lidi na venkově udržet. Domnívám se, že jedním z prostředků pro udržení mladých na venkově, může být právě fotbal. Poskytuje totiž kromě příležitosti pro fyzickou aktivitu také prostor pro sociální interakci a hraje významnou roli v lokálních politických, sociálních, kulturních a ekonomických vztazích. Dění okolo fotbalových klubů posiluje sociální interakci, důvěru a míru občanské participace na veřejném životě v obci, což je základní předpoklad rozvoje venkova.

POUŽITÁ LITERATURA

BINEK, Jan. Synergie ve venkovském prostoru: aktéři a nástroje rozvoje venkova. 1. Brno: GaREP, 2009. ISBN 978-80-904308-0-8.

MAJEROVÁ, M. Vývoj sociologie venkova a zemědělství. In *Sociologie venkova a zemědělství*. Praha : Česká zemědělská univerzita, 2008. Kapitola 5, s. 92-103.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

HORÁKOVÁ, Hana a Dana FIALOVÁ. *Transformace venkova: turismus jako forma rozvoje*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-537-1.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2925-3.

SEKOT, Aleš. *Sport a společnost: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2925-3.

PILEČEK, Jan. Koncept sociálního kapitálu: Pokus o přehled teoretických a metodických východisek a aplikačních přístupů jeho studia. *Geografie*. 2010, roč. 115, č. 1. Dostupné z: <http://geography.cz/sbornik/clanky-z-casopisu-geografie-20101-135/>

KRAJŇÁK, Bc. Tomáš. *Fotbal a sociální kapitál: dopady na český venkov*. Praha, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce RNDr. Tereza Kůsová.

LIN, Nan. Building a Network Theory of Social Capital. *Connections* [online]. Princeton: Princeton University Press, 1999, roč. 22, č. 1, s. 29-51 [cit. 2013-10-23]. Dostupné z: <http://www.insna.org/PDF/Keynote/1999.pdf>

LIN, Nan. *Social capital: a theory of social structure and action*. 1st ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, xiv, 278 s. Structural analysis in the social sciences, 19. ISBN 05-215-2167-X.

OLEXOVÁ, Kateřina. *Fenomén sociální kapitál* [online]. Brno, 2011 [cit. 2013-10-22]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/333232/fss_b/Bakalarska_prace-Olexova.pdf. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

BARABÁSI, Albert-László. *V pavučině sítí: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 2. V Praze: Paseka, 2005. Fénix (Paseka). ISBN 80-718-5751-3.

COLEMAN, James S. Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology* [online]. 1988, vol. 94, s1, S95-n/a [cit. 2013-10-23]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2780243>

GLADWELL, Malcolm. *Bod zlomu: o malých příčinách s velkými následky*. 3. vyd. v českém jazyce. Překlad Martin Weiss. Praha: Dokořán, 2008, 254 s. ISBN 978-807-3631-994.

GRANOVETTER, Mark. The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited. *Sociological Theory* [online]. 1983, vol. 1, č. 6 [cit. 2013-10-23]. Dostupné z: <http://sociology.stanford.edu/people/mgranovetter/documents/granstrengthweakties.pdf>

PUTNAM, Robert D. *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. 1st ed. New York: Simon, 2001. ISBN 07-432-0304-6.

PILEČEK, J., JANČÁK, V. (2010): Je možné měřit sociální kapitál? Analýza územní diferenciacie okresů Česka. *Geografie*, 115, č. 1, s. 78 – 95.

PUTNAM, R. (1995): Bowling Alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy*, 6, č. 1, s. 65-78.

PUTNAM, R. (2000): *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon and Schuster, New York, 544 s.

NUMERATO, D. (2008): Czech Sport Governing Bodies and Social Capital. *International Review for the Sociology of Sport*. 43, č. 1, s. 21-34.

MAJEROVÁ, V. (2009): Local Initiatives Functioning as a Condition of Rural Development of the Czech Countryside. *Eastern European Countryside*, 15, č. 1, s. 127-149.

MOHAN, G., MOHAN, J. (2002): Placing social capital. *Progress in Human Geography*, 26, č. 2, s. 191-210.

- TOMEŠ, J. (2012): Sport a geografie I a II. Geografické rozhledy, 21, č. 4, s. 6-9 a 1820.
- TONTS, M. (2005): Competitive sport and social capital in rural Australia. Journal of Rural Studies, 21, č. 2, s. 137-149.
- JARVIE, G. (2003): Communitarism, Sport and Social Capital „Neighbourly Insights into Scottish Sport“. International Review for the Sociology of Sport, 38, č. 2, s. 139-153
- COLEMAN, J. (1988): Social capital in the creation of human capital. American Journal of Sociology, 94, Supplement, s. 95-120.
- FIELD, J. (2003): Social Capital. Routledge, London, 165 s.
- FLEMR, L., VALJENT, Z. (2010): Socializace sportem. Studia sportiva. 4, č. 1, s. 75-91
- ATHERLEY, K. M. (2006a): Sport, Localism and Social Capital in Rural Western Australia. Geographical Research, 45, č. 1, s. 348-360.
- ATHERLEY, K. M. (2006b): Sport and community cohesion in the 21st century: understanding linkages between sport social capital and the community. Government of Western Australia - Department of Sport and Recreation [online]. Dostupné z: http://dsr.wa.gov.au/assets/files/Research/Atherley__2006____Sport_and_Community_Cohesion_DSR_Final_A_.pdf (25. 2. 2013).
- BOURDIEU, P. (1986): The forms of capital. In Richardson, J. (Ed.): Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. Greenwood, New York, s. 241-258.
- HORÁKOVÁ, Hana a Dana FIALOVÁ. *Transformace venkova: turismus jako forma rozvoje*. 1. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-537-1.
- MAJEROVÁ, Věra, Tomáš KOSTELECKÝ a Luděk SÝKORA. *Sociální kapitál a rozvoj regionu: příklad Kraje Vysočina*. 1. Praha: Grada, 2011. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-4093-5.
- STACHOVÁ, Jana, Josef BERNARD a Daniel ČERMÁK. *Sociální kapitál v České republice a v mezinárodním srovnání: příklad Kraje Vysočina*. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-7330-166-8.

Fotbalové kroniky obce Načešice

PŘÍLOHY

Otázky 1.....	46
Tabulka 1	47
Graf 1.....	48

Otázky k výzkumu:

Otázky novousedlíci

- Jak dlouho v obci žijete?
- Jak byste popsal/a vztahy mezi lidmi v obci?
- Účastníte se společenských akcí v obci? Jakých?
- Jste spokojen se současným zastupitelstvem obce a její politikou?
- Navštívil jste nebo navštěvujete místní fotbalové zápasy? Proč? Jaké jsou Vaše cíle/motivace návštěvy fotbalového utkání?
- Jakou si myslíte, že lidi mají motivaci chodit na fotbal (hráči, diváci, realizační tým, děti)?
- Co brání účasti občanů na akcích pořádaných fotbalovým klubem?
- Je místní fotbalový tým nějakým způsobem prospěšný pro obec, její občany či společenský život v obci? Jak? Proč?
- Mají aktivity fotbalového klubu (zápasy, akce pořádané klubem) vliv na vztahy a interakci mezi občany? Jaký?
- Přispívá fotbal k sounáležitosti lidí s komunitou v obci?
- Existuje nějaká rivalita mezi fotbalovým klubem a jinými spolky v obci (hasiči)?
- Může fotbal pomoci novousedlíkům zapojit se více do společenského života v obci?
- Má fotbal nějaký vliv na život dětí v obci?

Otázky pro členy klubu:

- Proč, kdy a jak jsi se rozhodl/a stát členem klubu?
- Jak se podílíš na klubové činnosti? Jaké aktivity v klubu děláte?

- Jakou jste měl/a představu o členství v klubu?
- Co považujete za hlavní přínos členství v klubu? Co Vám členství v klubu naopak vzalo?
- Jak byste popsal vztahy s ostatními členy klubu?
- Vidáte se s lidmi z klubu i mimo klub? O čem se nejčastěji bavíte?
- Je podle Vás těžké začlenit se jako nový člen do dění v klubu? Proč?
- Pomáháte lidem z klubu? Kdy? Proč? Myslíte, že by Vám mohli pomoci i v jiných oblastech než v rámci fotbalu? Jak?
- Uvažujete o tom, že byste někdy přestal/a být členem TJ Mezilesí Načešice? Proč?
- Co by se stalo, kdybyste v klubu přestal působit/ přestal chodit na zápasy? Jak by se změnil Váš život?
- Je nějaká část obyvatel vylučována z účasti na akcích klubu?
- Jsou v týmu hráči jiné národnosti než české?
- Mají ženy stejnou možnost jako muži účastnit dění se ve fotbalovém klubu?

Doplňující otázky:

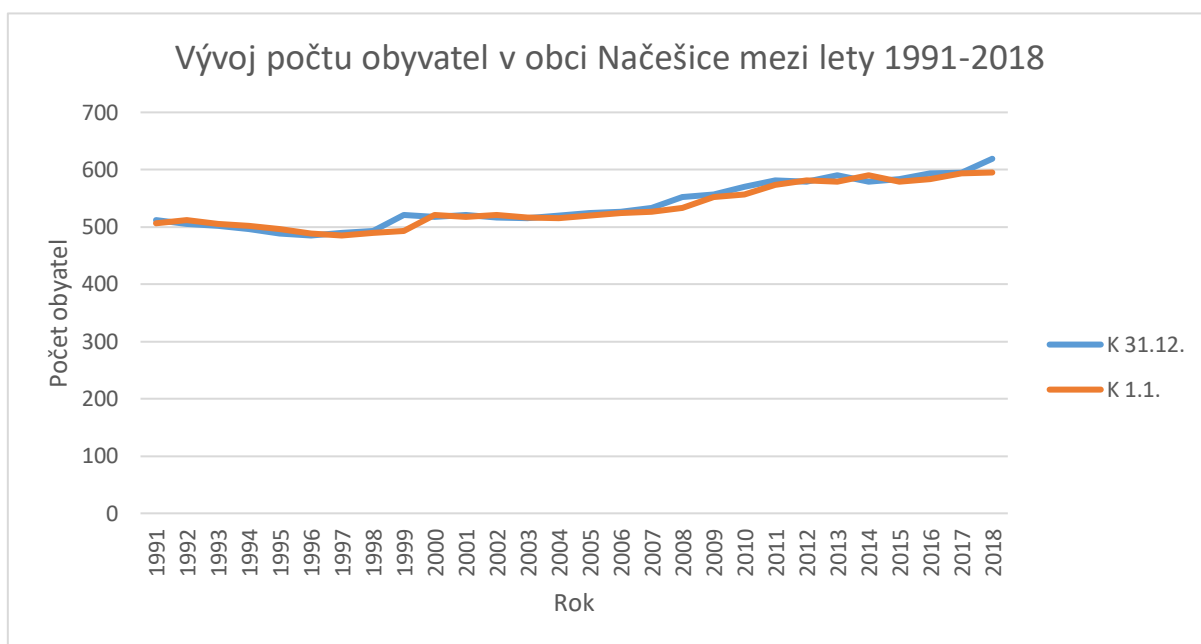
- Jak byste popsal/a vztahy mezi lidmi v obci?
- Jste spokojen se současným zastupitelstvem obce a její politikou?
- Podporuje obec fotbal? Jak?
- Navštívil jste nebo navštěvujete místní fotbalové zápasy? Proč? Jaké jsou Vaše cíle/motivace návštěvy fotbalového utkání?
- Jakou si myslíte, že lidi mají motivaci chodit na fotbal (hráči, diváci, realizační tým, děti)?
- Co brání účasti občanů na akcích pořádaných fotbalovým klubem?
- Je dle Vás fotbal prospěšný pro obec, respektive pro její občany? Jak?
- Myslíte si, že místní fotbalový tým je nějakým způsobem prospěšný pro obec, respektive společenský život v obci? Proč?
- Existuje nějaká rivalita mezi fotbalovým klubem a jinými spolky v obci (hasiči)?
- Co zapojování novousedlíků do aktivit klubu? Pomáhá fotbal novousedlíkům zapojit se více do společenského života v obci?
- Pomáhá fotbal překonávat různé sociální bariéry mezi občany, jako jsou rozdíly v povolání, respektive příjmu, dále rozdíly na základě národnosti, věku a délky trvalého pobytu.
- Přináší dětská participace na fotbale pozitivní vliv na sociální kapitál?

- Jaké jsou vztahy občanů v obci? Zlepšují se, nebo zhoršují?
- Jaký měl vývoj společnosti po revoluci vliv na návštěvnost zápasů/participaci na akcích klubu/členství v klubu?
- Jsou nějaké rozdíly mezi mladou a starou generací členů klubu, respektive hráčů?
- Jak se tento vztah vyvíjel v posledních 30 letech?

Otázky 1

Rok	Název obce	Stav 1.1.	Narození	Zemřelí	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Přírůstek přirozený	Přírůstek migrační	Přírůstek celkový	Stav 31.12.
1991	Načešice	506	11	6	13	12	5	1	6	512
1992	Načešice	512	2	6	13	16	-4	-3	-7	505
1993	Načešice	505	6	9	14	14	-3	-	-3	502
1994	Načešice	502	2	5	14	17	-3	-3	-6	496
1995	Načešice	496	2	7	9	11	-5	-2	-7	489
1996	Načešice	489	3	8	4	3	-5	1	-4	485
1997	Načešice	485	4	4	17	12	-	5	5	490
1998	Načešice	490	4	5	10	6	-1	4	3	493
1999	Načešice	493	7	5	40	14	2	26	28	521
2000	Načešice	521	3	1	11	16	2	-5	-3	518
2001	Načešice	517	5	6	13	8	-1	5	4	521
2002	Načešice	521	8	8	5	10	-	-5	-5	516
2003	Načešice	516	3	4	13	13	-1	-	-1	515
2004	Načešice	515	4	6	18	11	-2	7	5	520
2005	Načešice	520	6	3	10	9	3	1	4	524
2006	Načešice	524	5	7	16	12	-2	4	2	526
2007	Načešice	526	4	6	30	21	-2	9	7	533
2008	Načešice	533	8	1	42	30	7	12	19	552
2009	Načešice	552	5	4	7	3	1	4	5	557
2010	Načešice	557	7	6	22	10	1	12	13	570
2011	Načešice	573	7	6	24	17	1	7	8	581
2012	Načešice	581	8	8	12	14	-	-2	-2	579
2013	Načešice	579	10	6	17	10	4	7	11	590
2014	Načešice	590	8	6	7	20	2	-13	-11	579
2015	Načešice	579	6	5	13	9	1	4	5	584
2016	Načešice	584	3	7	30	16	-4	14	10	594
2017	Načešice	594	3	5	24	21	-2	3	1	595
2018	Načešice	595	9	4	34	15	5	19	24	619

Tabulka 1

Graf 1